

Το «καβγαδάκι» κυβέρνησης-καναλαρχών δεν έχει δράκο

Γιώργος Παπαχριστοδούλου

«Το δικό μας πλεονέκτημα εδώ στο Real Group είναι πως είμαστε πιο μαζεμένο μαγαζί. Έχουμε λιγότερους εργαζόμενους, τα έξοδα μας δεν είναι πολλά», έλεγε το πρωί της Τρίτης 20 Οκτωβρίου ο Νίκος Χατζηνικολάου, μιλώντας στο ραδιοφωνικό του σταθμό, εκτοξεύοντας ταυτόχρονα βολές κατά του νομοσχεδίου για τις τηλεοπτικές άδειες, το οποίο καταρχήν θεωρεί μια «θετική πρωτοβουλία».

Είναι μεγάλο, το ελάχιστο ποσό των οκτώ εκ. ευρώ για τις άδειες πανελλαδικής εμβέλειας -προσέθεσε- ενώ με κρατική παρέμβαση, στρεβλώνεται ο ανταγωνισμός από τη στιγμή που η κατοχή άδειας για τηλεοπτικές εκπομπές προϋποθέτει εργασία τουλάχιστον 400 ατόμων.

Δίκιο έχει. Δεν μπορεί να συμβαίνει αυτό σε μια «ελεύθερη» αγορά. Παρέλειψε βέβαια να επισημάνει ότι η «ελεύθερη» αγορά, την οποία όλοι επικαλούνται σαν φυσικό νόμο, σχεδιάζεται από το Κράτος, το οποίο πάντοτε φροντίζει τα σχέδια του Κεφαλαίου.

Αυτή θα είναι η υπερασπιστική γραμμή των καναλαρχών, η οποία αναμένεται να ενισχυθεί από προσφυγή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Με αυτήν θα υποστηρίξουν, ανάμεσα στα άλλα, όπως γράφει η ιστοσελίδα mediatvnews.gr, ότι με το νόμο αποκατάστασης της ΕΡΤ, παραβιάζεται ο ανταγωνισμός, αφού η κρατική ραδιοτηλεόραση ως πάροχος δικτύου, μπορεί να μεταφέρει τα ψηφιακά σήματα άλλων παρόχων περιεχομένου.

Σε ό,τι αφορά το προσωπικό, αναμένεται να ζήσουμε ό,τι συνέβη, επί κυβέρνησης Καραμανλή με τον περίφημο βασικό μέτοχο, όταν και υποχώρησε ο τελευταίος στις απαιτήσεις των νταβατζήδων, όπως τους είχε αποκαλέσει. Οι Ευρωπαίοι τότε, είχαν απειλήσει την Ελλάδα ότι θα έχανε τα περιφερειακά προγράμματα, αν

προχωρούσε στην καθιέρωση του ασυμβίβαστου μεταξύ προμηθευτή του Δημοσίου και μετόχου σε ΜΜΕ, σε ποσοστό άνω του 5%.

Ψέμα με κοντά ποδάρια

Ψέμα με κοντά ποδάρια, όμως, οι ισχυρισμοί των καναλαρχών. Οι σαρωτικές αλλαγές στον Τύπο από το 2010 και μετά, με τις απολύσεις, τις ατομικές συμβάσεις, τη λογοκρισία, την ολοένα και μεγαλύτερη εξάρτηση από το χρήμα της διαπλοκής, τους αντεργατικούς νόμους τους οποίους συντηρεί η «πρώτη φορά αριστερά»- part 2, δίνουν τη σχεδόν απόλυτη ευχέρεια στα αφεντικά του Τύπου να βγαίνει η δουλειά με όλο και λιγότερους/ες. Είτε κακοπληρωμένους, είτε εθελοντές στα διαδικτυακά πόρταλ. Ορατούς κι άορατους στην καθημερινή γαλέρα της ενημέρωσης, ενώ τα golden boys της τηλεόρασης συνεχίζουν να αμείβονται πλουσιοπάροχα, με το γνωστό κόστος το οποίο έχει κάτι τέτοιο στην ποιότητα της καθημερινής ενημέρωσης των πολιτών και τη δημοκρατία. Πέρα από τους εκατοντάδες συναδέλφους που απολύθηκαν, όλα αυτά τα χρόνια, από τα μαγαζιά της ενημέρωσης...

Φυσικά, την ίδια ώρα η κυβέρνηση Τσίπρα-Καμμένου, διά του αρμόδιου υπουργού Νίκου Παππά, δίνει τη δυνατότητα μόνον σε Ανώνυμες Εταιρείες (ΑΕ), κοινοπραξίες και Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, να διεκδικήσουν άδειες. Το ίδιο αναμένεται να συμβεί και στα ραδιόφωνα, όταν προκηρυχτούν οι άδειες. Αυτό σημαίνει πως συνεργατικά σχήματα δημοσιογράφων και κοινωνίας, μη κερδοσκοπικά, δεν μπορούν να λάβουν συχνότητες, σύμφωνα με το προτεινόμενο νομοσχέδιο (πιθανολογείται ότι θα ψηφιστεί το ερχόμενο Σάββατο). Αποκλείονται.

Κι αν θεωρείται δύσκολο κάτι τέτοιο όσον αφορά την τηλεόραση, για ποιον λόγο δεν ανοίγει ο χώρος στις ραδιοφωνικές συχνότητες τις οποίες σε όλη την Ελλάδα λυμαίνονται διάφοροι, πιθανοί κι απίθανοι τύποι, που μεταδίδουν playlists και το χρήμα της διαφήμισης ρέει άφθονο χωρίς να πληρώνουν ούτε έναν υπάλληλο; Καταλαβαίνουμε όλοι το γιατί. Επειδή το καβγαδάκι κυβέρνησης-καναλαρχών θα καταλήξει σε μια κατάσταση «όλα μέλι-

γάλα». Η συμμαχία του Μαξίμου με την εγχώρια διαπλοκή, έχει ήδη γίνει- απλώς χρειάζεται να οριστικοποιηθεί το μοίρασμα της πίτας και να μπουν κι άλλοι παίκτες στο παιχνίδι της εμπορευματοποίησης της ενημέρωσης.

Αυτοδιαχείριση

Κι αυτό, επειδή η κυβέρνηση, πιστή σε μια κοντόφθαλμη ανάλυση της κρίσης ως οικονομική, παραμένει δέσμια της λογικής της «ανάπτυξης», αντιμετωπίζοντας τη ζωή ως οικονομικό μέγεθος. Το θέμα, όμως, δεν είναι απλώς να πληρώσουν οι καναλάρχες – για την ακρίβεια να επιστρέψουν πίσω χρήμα που έχουν λάβει τόσα χρόνια από τα κρατικά ταμεία και το τραπεζικό σύστημα για να στηρίζουν τα τοξικά μαγαζιά τους. Άντε και πληρώνουν. Θα γίνει καλύτερη η ενημέρωση των πολιτών; Θα εξαφανιστούν οι Πρετεντέρηδες, οι Τατιάνες, οι Μπογδάνοι; Αμφιβάλλουμε.

Οι συχνότητες είναι δημόσια περιουσία. Κι ως τέτοια, χρειάζεται πρώτα από όλα να τη διαχειρίζεται η κοινωνία μέσα από θεσμούς λογοδοσίας και συμμετοχής, θεσμούς όπου η πληροφορία θα διακινείται ελεύθερα, ως δημόσιο αγαθό, όχι ως εμπορευματικό προϊόν. Επειδή, όπως αποδείχτηκε με το άνοιγμα της EPT-NEPIT, όπως αποδεικνύεται από το κόστος της εκπομπής «Ζona Rosa», όπως φανερώνει ο πόλεμος που δέχεται το «Αντιδραστήριο», **η κυβέρνηση εχθρεύεται την αυτοδιαχείριση.** Στον Τύπο και αλλού. Στην EPT3, τη BIOME (θεσσαλονίκη), στο νερό, τη Χαλκιδική, τη γεωργία. Σε κάθε πτυχή της ζωής των πολιτών.

Πλέον, αποκτά ακόμη περισσότερα Μέσα ώστε να ελέγξει τα ρεύματα της αυτοδιαχείρισης, όπως επιχειρούσε αντιπολιτευόμενος ο ΣΥΡΙΖΑ την εποχή που χάιδευε τα κινήματα ώστε να τους αρπάξει την ψήφο. Κι αν χρειαστεί, να την συκοφαντήσει. Πρόθυμους θα βρει. Είτε εργάζονται διακόσιοι είτε τετρακόσιοι σε ένα κανάλι.

Συνέντευξη Κάρλος Τάιμπο: Οι λογικές της συνεργασίας και της αλληλεγγύης θα γιγαντωθούν

Συνέντευξη: Αντώνης Μπρούμας

Β: Καθώς η οικολογική κρίση βαθαίνει, το αίτημα της αποανάπτυξης γίνεται περισσότερο αναγκαίο από ποτέ. Εντούτοις, η καπιταλιστική κρίση έχει οδηγήσει σε περαιτέρω πιέσεις για περισσότερη ανάπτυξη με κάθε κόστος. Πώς μπορούμε να σπάσουμε τον φαύλο αυτόν κύκλο;

Τάιμπο: Είναι δύσκολο, αλλά πιστεύω ότι τα σημάδια της κατάρρευσης του υπάρχοντος συστήματος εμφανίζονται, σε φυσικό και υλικό επίπεδο, κατά συνέπεια θα αρχίσουν να αλλάζουν την συμπεριφορά του κόσμου από τα κάτω. Στη πραγματικότητα, η κρίση είχε σαν αποτέλεσμα να αναδυθούν λογικές συνεργασίας στα πλαίσια της αλληλεγγύης, οι οποίες πριν μερικά χρόνια ήταν πρακτικά αδιανόητες. Αυτό που προκύπτει είναι ότι το φαινόμενο μέχρι τώρα έχει μια αρκετά περιορισμένη διάχυση στη κοινωνία. Αναμένεται πάντως ότι με κάποιον τρόπο, σχεδόν φυσικό και αυθόρμητο, η διαδικασία αυτή θα γιγαντωθεί και θα γίνει πιο ορατή. Το να περιμένουμε όμως ότι ο καπιταλισμός αυτορυθμίζεται για να υπάρξει ανάπτυξη, μου φαίνεται ως λάθος, διότι ακόμα και αν το κάνει, αυτό θα γίνει μέσω μιας διαδικασίας που θα επιφέρει μια ολοένα και πιο ξεκάθαρη περιθωριοποίηση των κατώτερων στρωμάτων της κοινωνίας.

Β: Έχεις γράψει για την ιδέα της λιτής αφθονίας. Ποια μπορεί να είναι η πολιτεία μιας κοινωνίας που στηρίζεται στη λιτή αφθονία;

Τάιμπο: Νομίζω ότι πρέπει να κάνουμε ένα διαχωρισμό μεταξύ των σχεσιακών αγαθών , που έχουν να κάνουν δηλαδή με τις σχέσεις μεταξύ των ατόμων, και των υλικών αγαθών. Η λιτή αφθονία, στην αντίληψη μου, ενέχει μια υπεροχή των σχεσιακών αγαθών και προσηλώνεται στην ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής. Αποτελεί δηλαδή, μια ανάκτηση της κοινωνικής ζωής που αυτή τη στιγμή έχουμε χάσει, όντας σε μεγάλο βαθμό απορροφημένοι από την παραγωγή, την κατανάλωση και τον ανταγωνισμό. Βέβαια είναι αλήθεια ότι για να το κατορθώσουμε, είναι βασικό να το αφομοιώσουμε ως τρόπο αντίληψής , κάτι που δεν είναι εύκολο . Θα πρέπει να θεωρήσουμε ως μη εφαρμόσιμη τη σημερινή στρεβλή λογική για την αφθονία, την αφθονία δηλαδή μέσω του πολλαπλασιασμού των εμπορευμάτων. Ομολογώ ότι το να ξεφύγουμε από αυτές τις λογικές είναι το βασικό πρόβλημα.

Β: Τα αυτόνομα κινήματα στην Ελλάδα απέτυχαν, τουλάχιστον πρόσκαιρα, να αποτρέψουν την νεοφιλελεύθερη επίθεση και να δώσουν προοπτικές. Πώς μπορούμε να δώσουμε προοπτικές στους αγώνες μας;

Τάιμπο: Το πρωτεύον πρόβλημα είναι ότι δεν υπάρχει κανένα όφελος να θεωρούμε ότι μέσω των θεσμών και του κράτους πρόκειται να επιλυθούν οποιαδήποτε από τα προβλήματα στη ρίζα τους. Αντίθετα, η επίλυσή τους πρέπει να συνδεθεί με την ολοκληρωτική διάβρωση του καπιταλισμού και την πτώση του. Πιστεύω ότι το βασικό πρόβλημα στην Ελλάδα, όπως και στην Ισπανία, είναι πως οι πολιτικές δυνάμεις δεν εισάγουν αυτό το ζήτημα. Αντιθέτως εισάγουν την άποψη ότι πρέπει να εγκαθιδρυθεί ένα είδος καπιταλισμού περισσότερο ρυθμισμένου και περισσότερο προσηλωμένου στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων. Πιστεύω ότι αργά ή γρήγορα, ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού θα συνειδητοποιήσει ότι αυτή είναι η πραγματικότητα και θα βεβαιωθεί και ότι η κατάσταση θα αλλάξει μέσω διαδικασιών και ώθησης από τα κάτω. Πρέπει να αναζητηθεί ένας μηχανισμός αντίθετος στη λογική της ανάπτυξης και στην αναπαραγωγή της λογικής του κεφαλαίου. Στη πραγματικότητα θεωρώ πως αυτό ήδη συμβαίνει σήμερα. Ο κόσμος συνειδητοποιεί

πως αν δεν υπάρξει μια αντικειμενική πολεμική της λογικής του καπιταλισμού, τα προβλήματα θα γιγαντωθούν αργά ή γρήγορα, αφού παρά τις ήπιες ή πιο καταστροφικές μεθόδους που θα επιχειρηθούν, σίγουρα δεν θα λυθούν.

B: Σύμφωνα με κάποιους ριζοσπάστες διανοητές, όπως ο Negri, η πληθυντικότητα είναι ένα δυνατό σημείο των σύγχρονων κινημάτων. Σύμφωνα με άλλους, όπως ο Harvey, το χαρακτηριστικό αυτό αποτελεί αδυναμία. Ποια είναι η άποψή σου;

Τάιμπο: Πρέπει να ομολογήσω ότι καταρχήν δεν αντιλαμβάνομαι αυτό που λέει ο Νέγκρι. Αλλά σίγουρα θεωρώ αρετή την πολλαπλότητα (multiplicity) και πιστεύω ότι αποπνέει υγεία. Σε σχέση με το προηγούμενο όμως πρέπει να απομακρυνθούμε από τη λογική και τα επιχειρήματα του πόσο αποτελεσματικό και άμεσα αποδοτικό είναι κάτι. Και υποπεύομαι ότι η υιοθέτηση της πολλαπλότητας (multiplicity) είναι μια υπεράσπιση της άποψης ότι πρέπει να δράσουμε με τέτοιες ιδέες, που έχουν δηλαδή κυρίως να κάνουν με την αποτελεσματικότητα. Έχω την άποψη ότι εάν τα κινήματα δεν είναι προδήλως πλουραλιστικά και με αρκετές διαφορές, εάν δηλαδή δεν εμπεριέχεται σε αυτά μια ενεργή ιδεολογική αντιπαράθεση, δυσκολεύει το έργο να κατασκευάσουμε μια κοινωνία καλύτερη από τη σημερινή και που θα αναπαράγει αυτές τις πρακτικές.

B: Ποια πρέπει να είναι η σχέση των αυτόνομων κινημάτων με τον αντιπροσωπευτισμό σε αυτή την ιστορική στιγμή; Πρέπει να γυρίσουμε την πλάτη μας στην αντιπροσώπευση, όπως υποστηρίζουν οι Ζαπατίστας, ή πρέπει να κρατάμε μία κριτική στάση απέναντι σε αυτή;

Τάιμπο: Αυτό εξαρτάται από τη κατάσταση των πολιτικών δυνάμεων που υπηρετούν αυτή τη στιγμή τους θεσμούς. Αν υπάρχει μια ενεργή συγκατάβαση των δυνάμεων αυτών στη διαδικασία οικοδόμησης μιας κοινωνίας από τα κάτω που υπερασπίζεται ο κόσμος της αυτοδιαχείρισης, θα το αντιλαμβανόμουν ως ένα πρόβλημα μη διάθεσης συνεργασίας, αλλά δεν βλέπω αυτή τη διάθεση συγκατάβασης. Άλλωστε, πιστεύω ότι δεν υπάρχει τέτοια

περίπτωση γιατί με έναν τρόπο σχεδόν οντολογικό θα έλεγα, όποιος απευθύνεται και βασίζεται στους ισχύοντες θεσμούς σταματάει αυτόματα να παλεύει και να υπερασπίζεται τη λογική της αυτοδιαχείρισης. Δεν μπορώ να διακρίνω λοιπόν αυτή τη σχέση του αμοιβαίου συμβιβασμού και συνεπώς δεν γίνεται να υπάρχει μια ομόλογη πλευρά με τις πολιτικές δυνάμεις από τα πάνω. Σίγουρα η απάντηση εξαρτάται και από το θέμα για το οποίο μιλάμε. Αν για παράδειγμα αναφερόμαστε στους μισθούς των υπαλλήλων μπορώ να κατανοήσω μια αμοιβαία σύγκλιση. Αλλά όταν αναφερόμαστε σε πολιτικούς στόχους όπως η κατάρρευση του καπιταλισμού, μου φαίνεται δύσκολο να κατανοήσω αυτές τις λογικές.

Β: Υπάρχει περίπτωση να συγκροτηθούν σήμερα προοδευτικές κυβερνήσεις, που προτάσσουν λογικές αυτοδιαχείρισης και ριζικού μετασχηματισμού, και πόσο δυνατή θα ήταν τότε μία άλλη διαλεκτική σχέση με τα κινήματα;

Τάιμπο: Προσωπικά οφείλω να ομολογήσω μια αδυναμία αναγνώρισης παραδειγμάτων όπου να εμφανίζεται αυτή η διαλεκτική σχέση. Στην Ισπανία για παράδειγμα, οι “προοδευτικές” πολιτικές δυνάμεις που έχουν κυβερνήσει, όχι μόνο δεν έχουν καμία σχέση με την αυτοδιαχείριση, αλλά επιπλέον δεν έχουν και ουδεμία σχέση με κάποιο σχέδιο υποτυπώδους κοινωνικού μετασχηματισμού. Ούτε την περίπτωση της Βενεζουέλας μπορώ να την αξιολογήσω ως τέτοιο παράδειγμα. Δεν υφίσταται εκεί κάποιο σχέδιο που να προωθεί την αυτοδιαχείριση. Αντίθετα υπάρχει ένα σχήμα πυραμιδικό, ένα κράτος που βοηθάει αυτούς που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, και σαφώς έχουν βελτιώσει την θέση τους. Από την άλλη δεν φλερτάρει με δυνάμεις κοινωνικές αυτοοργανωμένες και ανεξάρτητες. Επομένως, πιστεύω ότι το πρόγραμμα της κυβέρνησης της Βενεζουέλας είναι αυτό της κλασικής σοσιαλδημοκρατίας, έτσι δεν μπορώ να διακρίνω τη πιθανότητα μιας διαλεκτικής σχέσης. Τα λίγα ανεξάρτητα κοινωνικά κινήματα που δρουν σήμερα στη Βενεζουέλα διατηρούν μια θέση γενικής ρήξης με την επίσημη πολιτική άρα αυτή η σύνδεση είναι δύσκολη όσο επικρατεί γραφειοκρατία και διαφθορά.

Β: Στην Ελλάδα έχουμε την άνοδο στην κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ. Στην Ισπανία η συμμετοχή του Podemos στην κυβέρνηση μετά τις επερχόμενες εκλογές είναι πιθανή. Έχουν κοινά χαρακτηριστικά τα δύο αυτά κόμματα; Είναι συγκρίσιμες οι συγκυρίες;

Τάιμπο: Το βασικό πρόβλημα είναι ότι εάν το Podemos έρθει στην εξουσία, αυτό θα επιτευχθεί σε συνεργασία με το σοσιαλιστικό κόμμα. Αυτό είναι μια κατάσταση εκ διαμέτρου αντίθετη με την Ελλάδα. Κάτι που κάνει και δύσκολη τη θέση του Podemos, διότι σε όλη τη πορεία του έχει ασκήσει έντονη κριτική στα δύο παραδοσιακά κόμματα. Συνεπώς το Podemos θα οφείλει να δώσει εξηγήσεις γιατί τελικά συντάσσεται με τα κόμματα αυτά. Η δεύτερη διαφορά είναι ότι, τουλάχιστον θεσμικά, το Podemos δεν είναι αριστερό κόμμα. Προσπαθεί να μαζέψει ψήφους διαφόρων στρωμάτων και περιοχών και σε αυτό διαφέρει από το ΣΥ.ΡΙΖ.Α που θεωρείται ένας συνασπισμός της ριζοσπαστικής αριστεράς. Σαφώς και είναι υπό συζήτηση αν αυτό που κάνει ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. είναι ένα πρόγραμμα που προέρχεται από την αριστερά. Για παράδειγμα, μου προκαλεί εντύπωση η πολιτική του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. στο θέμα της μείωσης των στρατιωτικών δαπανών στην Ελλάδα, σε ένα θέμα που περιμέναμε άλλη προσέγγιση. Υπάρχουν σίγουρα στοιχεία που δεν προέρχονται από αριστερές θέσεις στο σχεδιασμό του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. . Σίγουρα δεν γνωρίζω πολλά, αλλά εννοώ ότι είναι ένα πρόγραμμα σαφώς προσηλωμένο στις ρεαλιστικές μάχες. Το Podemos έχει ένα λαϊκό πρόγραμμα, αρθρωμένο στα μέσα ενημέρωσης. Γενικά οι διαφορές είναι αρκετές.

Β: Ο Μαρξισμός και αναρχισμός είναι τα κυριότερα ριζοσπαστικά ρεύματα σκέψης του παρελθόντος. Σήμερα, πρέπει να τασσόμαστε με ένα από τα δύο αυτά ρεύματα, να κρατήσουμε τις πιο προοδευτικές θέσεις και από τα δύο ή να δομήσουμε κάτι καινούργιο;

Τάιμπο: Δεν χρησιμοποιώ συνήθως τις έννοιες μαρξισμός και αναρχισμός για να είμαι ειλικρινής. Εμένα τον ίδιο με έχουν αποκαλέσει ως μαρξίζοντα αναρχικό και άλλες φορές ως αναρχίζων μαρξιστή. Πιστεύω ότι εκπορεύονται πολλά πολιτικά ρεύματα από

το μαρξισμό που είναι σεβαστά και που αξίζουν να μελετηθούν. Θα μπορούσα να πω ότι συντάσσομαι με πολιτικές, με όσο το δυνατόν λιγότερο ιακωβίνικες και πυραμιδικές λογικές, που να απορρέουν από μελέτη πάνω στο έργο του Μαρξ, κάτι που θα με κατέτασσε ως ελευθεριακό μαρξιστή. Βέβαια αυτό μου δημιουργεί αρκετά προβλήματα. Γενικά δεν ασπάζομαι τη τάση δαιμονοποίησης και στα δύο πολιτικά ρεύματα του αναρχισμού και του μαρξισμού. Έχω επιπλήξει αναρχικούς συντρόφους ότι δεν έχουν διαβάσει ποτέ Μαρξ, και κάνουν μετωπική επίθεση σε αυτό που, κατά την υπόθεσή τους, είχε γράψει. Διακρίνω δηλαδή μια έλλειψη σαφής κατανόησης. Σίγουρα πάντως θεωρώ ότι πιο σημαντικό από τις κατηγορίες και τις ιδεολογίες είναι η χρήση τους στον καθημερινό αγώνα και στο μετασχηματισμό της κοινωνικής πραγματικότητας.

Ο Κάρλος Τάιμπο είναι συγγραφέας και καθηγητής Πολιτικών Επιστημών και Διοίκησης στο Αυτόνομο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης. Ανάμεσα στα τελευταία του έργα ξεχωρίζουν τα Δεν είναι όπως μας τα λένε. Μια κριτική της υπαρκτής Ευρωπαϊκής Ένωσης (2004), Μια αναρχική-ελευθεριακή ανθολογία για χρήση των νέων γενιών (2010), Η αποανάπτυξη με απλά λόγια (2011), Το κίνημα 15 Μάη σε εξήντα ερωτήσεις (2011), Ισπανία, ένδοξη χώρα. Μετάβαση, θαύμα και κατάρρευση (2012). Η Πρόταση της Αποανάπτυξης είναι το πρώτο βιβλίο του που μεταφράστηκε στα ελληνικά από τις Εκδόσεις των Συναδέλφων.

Ποδόσφαιρο και Αυτοδιαχείριση

Yavor Tarinski

Μετάφραση: Ιωάννα Μαραβελίδη

Το ποδόσφαιρο άνθισε στις φτωχογειτονιές. Δεν απαιτούσε χρήματα και για να παιχτεί δεν χρειαζόταν τίποτα άλλο παρά

καθαρή επιθυμία.

Εδουάρδο Γκαλεάνο

Στο βιβλίο του «Τα χίλια πρόσωπα του ποδοσφαίρου» (1995) ο Εδουάρδο Γκαλεάνο αναφέρεται στην εμπορευματοποίηση του πιο δημοφιλούς αθλήματος του πλανήτη και στην αποκόλλησή του απ' τις ρίζες του. Μέσα σε αυτό, επισημαίνει πως «απ' τη στιγμή που το άθλημα έγινε βιομηχανία, η ομορφιά που άνθιζε από τη χαρά του παιχνιδιού καταστράφηκε ολοκληρωτικά. Το επαγγελματικό ποδόσφαιρο καταδικάζει όλα όσα θεωρεί άχρηστα, και το "άχρηστα" σημαίνει μη κερδοφόρα». Για μία ακόμα φορά είδαμε ακριβώς αυτό, στο τελευταίο Παγκόσμιο Κύπελλο στη Βραζιλία όπου το μοντέρνο ποδόσφαιρο εμφανίστηκε ως αυτό που πράγματι είναι: ένας μηχανισμός που εξυπηρετεί τη λογική της συνεχούς συσσώρευσης κεφαλαίου, επιθετικός ως προς τους «από τα κάτω», οι οποίοι δεν έχουν την πολυτέλεια να συμμετέχουν και να επηρεάσουν αυτό το πανηγύρι της καταναλωτικής κουλτούρας, παρά μόνο ως παθητικοί καταναλωτές.

Σε αντίθεση με πολλούς αριστερούς διανοούμενους, που ισχυρίζονται πως «το ποδόσφαιρο ευνουχίζει τις μάζες και εκτροχιάζει τον επαναστατικό τους ζήλο» (Galeano, 1995), ο Γκαλεάνο αναφέρει πως το ποδόσφαιρο είναι βαθιά ριζωμένο στα σπλάχνα των κοινών ανθρώπων και μέσω αυτού μας δίνεται η δυνατότητα να λάμψει η ανθρώπινη φαντασία, η οποία σήμερα αμβλύνεται απ' την γραφειοκρατική λογική. Όπως λέει: «για πολλά χρόνια το ποδόσφαιρο παιζόταν με διαφορετικούς τρόπους, μοναδικές εκφράσεις της προσωπικότητας του κάθε ανθρώπου και η διατήρηση αυτής της ποικιλομορφίας μου φαίνεται σήμερα πιο απαραίτητη από ποτέ». Σύμφωνα με τον Αντόνιο Νέγκρι, «το μεγάλο πλεονέκτημα του ποδοσφαίρου έγκειται στην ικανότητά του, να κάνει τους ανθρώπους να συνομιλούν μεταξύ τους» [1], σε μία εποχή όπου η αποξένωση αλλοιώνει τον κοινωνικό ιστό.

Σκεπτόμενοι τα παραπάνω, το ποδόσφαιρο μπορεί να ειπωθεί ως κοινό αγαθό, το οποίο μοιράζεται σε όλους όσους το αγαπούν και το εξασκούνε, αν και πάνω σε αυτό έχει γίνει λυσσαλέα προσπάθεια ιδιωτικοποίησης. Παρόλο που εκατομμύρια άνθρωποι σε

όλο τον κόσμο μοιράζονται το ίδιο πάθος για το άθλημα, δεν επηρεάζουν καθόλου τις αποφάσεις των αγαπημένων τους ομάδων. Αυτές βρίσκονται στα χέρια των διεφθαρμένων ποδοσφαιρικών ομοσπονδιών και οργανισμών, που έχουν ως προτεραιότητα τη μεγιστοποίηση των κερδών, κάτι το οποίο φυσικά παράγει διαρκώς σκάνδαλα διεθνούς κλίμακας (όπως το πρόσφατο σκάνδαλο με εμπλεκόμενο τον πρόεδρο της FIFA, Σεπ Μπλάτερ).

Όμως, 27 χρόνια πριν από αυτές τις λέξεις του Γκαλεάνο, κατά τη διάρκεια του Μάη του '68 στο Παρίσι, πραγματοποιήθηκε ένας απ'τους πρώτους αγώνες ενάντια στη γραφειοκρατικοποίηση και την ιδιωτικοποίηση του ποδοσφαίρου. Συγκεκριμένα, ενώ εκατομμύρια εργαζομένων βρίσκονταν σε απεργία, μαθητές έκαναν καταλήψεις στα πανεπιστήμια, ο πρόεδρος έφευγε από τη χώρα και η Γαλλία φαινόταν στα

πρόθυρα μιας επανάστασης, τότε μια πρωτοβουλία ποδοσφαιριστών κατέλαβε τα κεντρικά γραφεία της Γαλλικής Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου για έξι μέρες [2]. Στην ανακοίνωσή τους τονίζουν ότι το ποδόσφαιρο έχει αρπαχτεί από τα χέρια των παικτών και των φιλάθλων και έχει υποταχθεί στην υπηρεσία του κέρδους. Ένα απ'τα κύρια αιτήματά τους ήταν η άμεση απομάκρυνση των κερδοσκόπων του ποδοσφαίρου, μέσω δημοψηφίσματος όλων των 600.000 ποδοσφαιριστών και ο εκδημοκρατισμός του αθλήματος.

Αργότερα, στα τέλη της δεκαετίας του '70 οι ποδοσφαιριστές της βραζιλιάνικης ομάδας **Κορίνθιανς**, αποφάσισαν να πάρουν στα χέρια τους την ομάδα στην οποία έπαιζαν. Εμπνευσμένοι από τον τότε αρχηγό της ομάδας, Σώκρατες [3], οι παίκτες άρχισαν να συζητούν και να ψηφίζουν με μία απλή ανάταση των χεριών για όλα τα ζητήματα που τους επηρέαζαν, από απλά πράγματα όπως τι ώρα θα φάνε το μεσημεριανό τους μέχρι το να μην συμμορφώνονται στο μισητό *concentração*, μία συνήθης πρακτική στη Βραζιλία

όπου οι παίκτες παρέμεναν στην ουσία κλειδωμένοι στο ξενοδοχείο για μία ή και δύο ημέρες πριν τον αγώνα. Μία απ' τις πιο αξιοσημείωτες αποφάσεις που πήραν ήταν το 1982, όταν στην, υπό στρατιωτική δικτατορία από το 1964, Βραζιλία οι παίκτες της Κορίνθιανς έβγαιναν στον αγωνιστικό χώρο για ένα ακόμα παιχνίδι έχοντας γραμμένο στις φανέλες τους το σύνθημα «Ψηφίστε στις 15», προτρέποντας τον κόσμο να συμμετάσχει στις πρώτες πολυκομματικές εκλογές. Αυτό το μοντέλο αυτοδιεύθυνσης που δημιούργησαν, έμεινε στην ιστορία ως *Κορινθιακή Δημοκρατία* (*Democracia Corinthiana*) [4]. Παρ' όλα αυτά, σε αυτό το πείραμα αν και οι παίκτες είχαν λόγο σε όσα τους επηρέαζαν, οι φίλαθλοι, δεν εμπλέκονταν καθόλου στην δημοκρατική διαδικασία.

Ένα παράδειγμα, όπου η διαχείριση ενός αθλητικού συλλόγου υπήρξε πραγματικά στα χέρια των φιλάθλων, είναι η περίπτωση της **Έμπσφλιτ Γιουνάιτεντ** (Ebbsfleet United), η οποία αγωνίζεται μεταξύ 5^{ης} και 6^{ης} κατηγορίας του αγγλικού ποδοσφαίρου.

Στις 13 Νοεμβρίου 2007, ανακοινώθηκε ότι η ιστοσελίδα "MyFootballClub" (MyFC), έκανε πρόταση να αγοράσει το σύλλογο. Περίπου 27.000 μέλη του MyFC μάζεψαν τις απαραίτητες £700.000 (35 λίρες ο καθένας) με σκοπό την εξίσου

συμμετοχή στην αγορά και διοίκηση της ομάδας. Όλα τα μέλη κατείχαν μόνο από μία μετοχή ώστε να υπάρχει ίση συμμετοχή στις αποφάσεις, χωρίς να λαμβάνουν μέρος ή κάποιο άλλο οικονομικό όφελος. Όλοι είχαν δικαίωμα ψήφου για τα θέματα της ομάδας, όπως για τις μεταγραφές, τον προϋπολογισμό, την τιμή των εισιτηρίων ακόμα και για την επιλογή της ενδεκάδας που αγωνίζεται κάθε φορά και όλα αυτά μέσω ψηφοφορίας στο διαδίκτυο. Ο προπονητής Λάιαμ Ντίις, όπως και οι βοηθοί του, αρκέστηκαν πλέον στο ρόλο των γυμναστών-εκπαιδευτών χωρίς περαιτέρω αρμοδιότητες. Με αυτό το πλαίσιο αμεσοδημοκρατικής διαχείρισης από τους ίδιους τους φιλάθλους, η Έμπσφλιτ Γιουνάιτεντ κατάφερε να κερδίσει το FA Trophy, το 2008,

γίνοντας έτσι η πρώτη ομάδα από το Κεντ που κατακτά αυτόν τον τίτλο, καθώς και το τοπικό Κύπελλο του Κέντ.

Το 2013, μετά από μία σοβαρότατη πτώση των μελών (από 32.000 που ήταν στο αποκορύφωμά τους, έπεσαν στους 1.000), τα εναπομείναντα μέλη ψήφισαν υπέρ του να πουλήσουν πλέον τις μετοχές που είχαν στην ομάδα. Αυτή η πτώση του ενδιαφέροντος μπορεί να αποδοθεί σε πολλούς παράγοντες: στο διαρκή σκεπτικισμό που εκφραζόταν απ'τους επισήμους του συλλόγου, οι οποίοι κατηγορούσαν την ιστοσελίδα MyFC ότι καταστρέφει τον σύλλογο(!) [5], στο γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της τωρινής παγκόσμιας κρίσης ο σύλλογος άρχισε να γίνεται οικονομικό βάρος για κάποια από τα μέλη του, ή στο γεγονός ότι τα ίδια τα μέλη είδαν την ενασχόλησή τους αυτή ως χόμπυ και δεν συνέδεσαν αυτήν την δημοκρατική τους εμπειρία με ένα ευρύτερο πρόταγμα άμεσης δημοκρατίας, που θα κάλυπτε όλες τις σφαίρες της κοινωνικής ζωής.

Στις παραπάνω περιπτώσεις, φυσικά και μπορούμε να βρούμε ατέλειες: στην περίπτωση της Κορίνθιας, παρόλο που ο ρόλος των παικτών επεκτάθηκε πέρα από το τερέν, πολιτικοποιήθηκε και διανθίστηκε με αμεσοδημοκρατικά χαρακτηριστικά, οι φίλαθλοι όμως παρέμειναν έξω από αυτήν τη διαδικασία. Στη δεύτερη περίπτωση της Έμποφλιτ Γιουνάιτεντ, βλέπουμε ακριβώς το ίδιο πρόβλημα αλλά απ'την αντίθετη πλευρά. Ωστόσο, αποτελούν μία σημαντική εμπειρία και παρακαταθήκη μοντέλων αυτοδιαχείρισης, που αν συνδυαστούν μπορούν να μας δώσουν τη βάση για την απεμπλοκή του ποδοσφαίρου από το δίπολο κρατικό-ιδιωτικό και τη θέασή του ως κοινού αγαθού. Για να διαρκέσει ένα τέτοιο εγχείρημα, χρειάζεται, όπως προείπαμε, η σύνδεσή του με ένα ευρύτερο πρόταγμα κοινωνικού εκδημοκρατισμού. Όπως τονίζει και ο Καστοριάδης, η άμεση δημοκρατία δεν μπορεί να υπάρξει μόνο σε μία κοινωνική σφαίρα, γιατί τότε οι ανισότητες που υπάρχουν στις υπόλοιπες σφαίρες, και προέρχονται ακριβώς από τον μη δημοκρατικό τους χαρακτήρα, αργά ή γρήγορα, θα επηρεάσουν και την ίδια [6].

Η εξέλιξη του ποδοσφαίρου σε κοινό αγαθό, διαχειριζόμενο

απ'τους παίκτες και τους φιλάθλους είναι μία εφικτή προοπτική και υπάρχουν πλέον οι προσπάθειες γι'αυτό. Όπως αναφέρει και ο Γκαλεάνο «το ποδόσφαιρο είναι πολλά παραπάνω από μία μεγάλη εταιρεία διοικούμενη από κάποιους φεουδάρχες απ'την Ελβετία. Το δημοφιλέστερο άθλημα στον πλανήτη επιθυμεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του στον κόσμο που το αγκαλιάζει».

Σημειώσεις:

[1] libcom.org/library/negri-football-class-struggle

[2] libcom.org/library/football-footballers

[3] libcom.org/library/s-crates-midfielder-anti-dictatorship-resister

[4] en.wikipedia.org/wiki/Corinthians_Democracy

[5]

news.bbc.co.uk/local/london/hi/front_page/newsid_8967000/8967067.stm

[6] athene.antenna.nl/ARCHIEF/NR01-Athene/02-Probl.-e.html

Ποιοι και Γιατί Εχθρεύονται την Αυτοδιαχείριση;

Κώστας Χαριτάκης

Το εγχείρημα της αυτοδιαχειριζόμενης BIOME έχει βρεθεί αντιμέτωπο όχι μόνο με τους “φύσει” και “θέσει” εχθρούς της αυτοδιαχείρισης, τα αφεντικά και το κράτος, αλλά και με δυνάμεις της αριστεράς, κομμουνιστικές και αντικαπιταλιστικές, ακόμη και του αναρχικού κινήματος. Παρά τις διαφορές τους, οι δυνάμεις αυτές φαίνεται να συμφωνούν ως προς το ότι εντός του καπιταλισμού η αυτοδιαχείριση δεν μπορεί παρά να είναι ένα είδος «αυτοεκμετάλλευσης» των εργαζομένων, μια μορφή «συλλογικού κεφαλαιοκράτη». Και επομένως, όχι μόνο δεν έχει να

προσφέρει τίποτα στην υπόθεση της κοινωνικής χειραφέτησης, αλλά, ακόμη χειρότερα, «απαλλάσσει» τον καπιταλισμό από την... υποχρέωσή του να βρίσκει δουλειά και να τρέφει όλους τους εργαζόμενους. Κατά μία άλλη παραλλαγή αυτών των απόψεων, αν και αναγνωρίζονται οι «καλές προθέσεις» τέτοιων εγχειρημάτων, είναι ωστόσο καταδικασμένα απλώς να διαχειρίζονται τη μιζέρια και να αναπαράγουν εντέλει τον καπιταλισμό όσο δε συμβαίνει μια «κεντρική» αλλαγή μέσω της κατάκτησης της κρατικής εξουσίας.

Στη συζήτηση αυτή, που πολλές φορές έχει πάρει διαστάσεις ανοιχτής πολεμικής και εχθρότητας απέναντι σε κάθε αυτοδιαχειριστική προσπάθεια, έχουν επιστρατευτεί τα βαρύτιμα θεωρητικά τσιτάτα από τις σκονισμένες βιβλιοθήκες, συνήθως, του μαρξισμού-λενινισμού, τα οποία αποδεικνύουν, «επιστημονικά» πάντα, τη μη επαναστατικότητα ή/και την ανοιχτή αντεπαναστατικότητα αυτών των προσπαθειών. Δύο είναι τα κύρια σημεία αυτής της επίθεσης: α) η αυτοδιαχείριση εκτρέπει τους εργαζόμενους από το κύριο έργο που θα πρέπει να έχει το «οργανωμένο εργατικό κίνημα» που είναι η διεκδίκηση αιτημάτων από το κράτος και τις κυβερνήσεις, και β) αρνείται, ή έστω υπονομεύει, την αναγκαιότητα του ρόλου του «κόμματος της εργατικής τάξης» που αυτό και μόνο, με τον αγώνα του για την οργάνωση της τάξης και την κατάκτηση της εξουσίας, μπορεί να «απελευθερώσει» την κοινωνία.

Είναι φανερό, και μόνο από αυτή τη συνοπτική περιγραφή, ότι δεν πρόκειται απλά για κάποιες πολιτικο-θεωρητικές διαφορές αλλά για ένα ολόκληρο πολιτισμικό και κοσμοθεωρητικό ρήγμα που χωρίζει αυτές τις απόψεις από την πνοή και το πνεύμα των αυτοδιαχειριστικών εγχειρημάτων. Στην πραγματικότητα, και γι' αυτό έχει ενδιαφέρον, αυτή η αντιπαράθεση συμπυκνώνει με εξαιρετικά διαυγή τρόπο τη διαφορά ανάμεσα στον ηττημένο και ασθμαίνοντα μπροστά στις νέες πραγματικότητες κόσμο της ιδεολογίας και των κάθε είδους “-ισμών” (κλειστών αυτοαναφορικών συστημάτων), από τη μια, και του ζωντανού και ανοιχτού κόσμου της πράξης που παλεύει εδώ και τώρα για

απεξάρτηση από τις κυρίαρχες σχέσεις και αυτοκαθορισμό, από την άλλη. Με άλλα λόγια, ανάμεσα σε μια εκ των άνωθεν παλιού τύπου κομματοκεντρική και κρατικά εστιασμένη πολιτική, και σε μια νέου τύπου πολιτική που αναδύεται από τα κάτω, από αγωνίες, διεργασίες και μάχες που αφορούν το «πώς να ζήσουμε» και όχι απλώς το «υπό ποιους θα ζήσουμε».

Φυσικά, η θεωρητική συζήτηση έχει την ιστορία της και η εξέτασή της έχει τη σημασία της, όμως σήμερα τα παλιά ερωτήματα τίθενται με νέους όρους και οι παλιές απαντήσεις, ανεπαρκείς όπως αποδείχθηκε και στον καιρό τους, δεν μπορούν να διεκδικούν την επάρκεια σήμερα... Είτε από τη σκοπιά των λεγόμενων «αντικειμενικών συνθηκών», είτε από τη σκοπιά των λεγόμενων «υποκειμενικών συνθηκών» (διαχωρισμός που, στο όνομα μάλιστα του υλισμού, έχει καταντήσει μεταφυσικός), όλες οι έννοιες των παραδοσιακών ιδεολογιών έχουν ρευστοποιηθεί, προσβεβλημένες από τη διπλή απώλεια και του «υποκειμένου» (εργατική τάξη, όπως την ξέραμε) και του «αντικειμένου» (καπιταλισμός, όπως τον ξέραμε). Βεβαίως και τα δύο εξακολουθούν να υπάρχουν, μόνο που δεν αντιστοιχούν πλέον ακριβώς οι λέξεις με τα πράγματα. Και δεν είναι μόνο οι κυρίαρχοι που ξανασχεδιάζουν τον χάρτη των εννοιών και των συμβολισμών της δικής τους κυριαρχίας, αλλά και το ανταγωνιστικό αντικαπιταλιστικό κίνημα επαναπροσδιορίζει τις έννοιες και τα μέσα της χειραφέτησης με τη δική του πολύπλευρη πρακτική.

Η αυτοδιαχείριση, λοιπόν, ως ζωντανή τάση του σημερινού (“κάτω”) κόσμου, δεν έχει ανάγκη να αντλήσει τα επαναστατικά διαπιστευτήριά της από τις ματαιωμένες σελίδες των Απάντων οποιουδήποτε μεγάλου διδασκάλου, ούτε από την ηρωικότητα των ανεκπλήρωτων προσπαθειών του παρελθόντος. Της αρκεί, θα έπρεπε να της αρκεί, το ότι καταφέρνει να εμπλέκει σήμερα, εδώ και τώρα, ένα πλήθος υποκειμένων σε ένα εν δυνάμει σχέδιο αναδιοργάνωσης της ζωής με όρους αυτονομίας, ισότητας και ελευθερίας. Ποια σελίδα τίνος στοχαστή, ποια αφήγηση ποιας εποχής, μπορεί να διεκδικεί ανώτερη ισχύ από την παλλόμενη

συγχρονική πράξη της προσπάθειας για απαγκίστρωση από τον ετεροκαθορισμό και την ετερονομία, την κυριαρχία, την ανισότητα και την εκμετάλλευση, αυτών που υποτίθεται ότι αποτελούν για όλους τους επαναστάτες τον «περιούσιο λαό» της κοινωνικής απελευθέρωσης; Η «πράξις» αυτή δεν είναι αστόχαστη, εμπεριέχει και θεωρητικές καταβολές και ιστορικές εμπειρίες, αλλά δεν δημιουργεί κάποιου είδους «ιδεολογική ταυτότητα». Κι ίσως αυτό είναι που ξενίζει περισσότερο τους θεωρητικούς “καθοδηγητές”, μαθημένοι καθώς είναι σε μια σκέψη πρωτίστως «ταυτοτική» που δομείται γύρω από το ερώτημα «πού κατατάσσεσαι» και όχι γύρω από το «τι είναι αυτό που κάνεις».

Αλλά αυτό που κάνουμε είναι «περισσότερο ένα μοντέλο μετάβασης, παρά ένα μοντέλο κοινωνίας, όπου χτίζουμε προοδευτικά τις πρακτικές και παίρνουμε αποφάσεις που μας απομακρύνουν από το σημείο εκκίνησής μας εντός του συστήματος, προς τον κόσμο στον οποίο θέλουμε να ζήσουμε» (Ενρίκ Ντουράν – συνέντευξη για τη συνεταιριστική πρωτοβουλία CIC της Καταλονίας, διαθέσιμη στο www.x-pressed.org). Οι παραδοσιακές ιδεολογίες εστίαζαν κυρίως στην περιγραφή των αρχών και των δομών της νέας κοινωνίας (εν είδει άρθρων πίστης στην ιδανική κοινωνία που κάποτε θα φτάσουμε), η μετάβαση ήταν αφημένη στον «αυτόματο πιλότο» μιας κρατικά ελεγχόμενης και καθοδηγούμενης επαναστατικής διαδικασίας. Ο «νέος άνθρωπος» (η καθαρίστρια του «Κράτος και Επανάσταση» του Λένιν, που θα μπορούσε να αναλάβει τη διακυβέρνηση) θα προέβαλλε μετά από δοκιμασίες και πολύχρονη κοπιαστική εκπαίδευση από το κόμμα και το κράτος. Μέχρι τότε, ολόκληρη η ιεραρχία του καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας και της διεύθυνσης θα ήταν αναγκαία και αδιαμφισβήτητη. Τα εργοστασιακά συμβούλια και η αυτοδιαχείριση ήταν «αποδιοργάνωση», ο κρατικός σχεδιασμός και η μονοπρόσωπη διεύθυνση ήταν «οργάνωση». Ε, λοιπόν, αυτός ο «νέος άνθρωπος» δεν προέβαλε ποτέ τελικά, όπως όλοι ξέρουμε πια σήμερα, γιατί ακριβώς ενώ προσπάθησε να πάρει τα εργοστάσια και τη ζωή στα χέρια του, τελικά υπέκυψε στη διαπαιδαγωγική λειτουργία του κόμματος και του κράτους.

Όπως φαίνεται από αυτή τη δραματική ιστορική εμπειρία, αλλά κυρίως από τη σύγχρονη ολοκληρωτική καπιταλιστική συνθήκη, το ερώτημα που έχουν να αντιμετωπίσουν θεωρητικά και πρακτικά, ή με μια θεωρητική πρακτική, τα κοινωνικά χειραφετικά κινήματα είναι «πώς μπορεί κανείς να καθιερώσει, στα διαλείμματα της υποτέλειας, τη νέα εποχή της ελευθερίας: όχι την εξέγερση των σκλάβων, αλλά την έλευση μίας νέας κοινωνικότητας μεταξύ ατόμων που ήδη έχουν, ο καθένας από μόνος του, αποτινάξει τα δουλοπρεπή πάθη που αναπαράγονται επ' αόριστον από τον ρυθμό των ωρών εργασίας;» (Ζακ Ρανσιέρ – «The nights of labour: The workers' dream in nineteenth century», παρατίθεται στο «Ο Σίσυφος και η Εργασία της Φαντασίας», Stevphen Shukaitis, <https://www.rebelnet.gr>). Κάτι τέτοιο απαιτεί τη δημιουργία «υλικών βάσεων» για την απεξάρτηση της ζωής μας από το κεφάλαιο και το κράτος. Αν θέλουμε να κινηθούμε από το επίπεδο της προπαγάνδας και των ακαδημαϊκών-πολιτικών μαθημάτων στο επίπεδο της ζωής, πρέπει να βρούμε ή να δημιουργήσουμε εδάφη όπου μπορούμε να ριζώσουμε και να αναπτυχθούμε με τα δικά μας ανεξάρτητα μέσα. Πρέπει να μπορούμε να δημιουργούμε λύσεις από εμάς και για εμάς, και όχι απλά να ζητάμε λύσεις από το κεφάλαιο και το κράτος διαιωνίζοντας την εξάρτησή μας από τις αλυσίδες της εκμετάλλευσης και της κυριαρχίας. Η αυτοδιαχείριση μπορεί να μας παρέχει τα μέσα για την επιβίωσή μας με αξιοπρέπεια και ελευθερία, δημιουργώντας ταυτόχρονα εκείνα τα δίκτυα αλληλεγγύης και οριζόντιας αμεσοδημοκρατικής διασύνδεσης που θα αποτελέσουν το πραγματικό έδαφος κοινωνικής χειραφετικής κίνησης και δημιουργίας των δικών μας κοινών.

Όπως το θέτει και πάλι ο Ρανσιέρ, «η απουσία του αφεντικού από την ώρα και τον χώρο της παραγωγικής εργασίας μετατρέπει αυτή την εκμεταλλεζόμενη εργασία σε κάτι περισσότερο: όχι απλώς μια συμφωνία που υπόσχεται στο αφεντικό μία καλύτερη απόδοση σε αντάλλαγμα της ελευθερίας της κίνησης των εργατών αλλά τη διαμόρφωση ενός τύπου κίνησης των εργατών που ανήκει σε διαφορετική ιστορία από αυτή των αφεντικών». Ακριβώς αυτό: η δημιουργία της δικής μας ιστορίας. Ή με άλλα λόγια, η δική μας αυτοεκπαίδευση ...στο να μην είμαστε εργάτες. Να μην είμαστε

απλώς ο άλλος πόλος του κεφαλαίου, έτοιμοι να πεθάνουμε από ασφυξία μόλις κοπεί ο δεσμός μας (ή μάλλον τα δεσμά) μαζί του. Στην παραδοσιακή ιδεολογία και εργατική πολιτική υπάρχουν μόνο αφεντικά και εργάτες. Γι' αυτό και τους εργάτες που επιλέγουν την αυτοδιαχείριση δεν μπορούν να τους κατατάξουν παρά μόνο ως καινούργια αφεντικά. Δεν υπάρχει χώρος για να κινηθούν οι εργάτες πέρα από αυτή τη σχέση, καταργώντας έτσι και τον εαυτό τους ως επιβεβαίωση του κεφαλαίου. Αυτόν τον δρόμο πασχίζει να διασχίσει, με τεράστιες δυσκολίες και πλήθος αντιφάσεων, η αυτοδιαχείριση. Και αυτό είναι που πάνω απ' όλα δεν συγχωρούν οι εχθροί της...

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 17

Radïobubble : Περί διαχείρισης ... της αυτοδιαχείρισης

Αποστολής Καπαρουδάκης*

Στα μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας, δεν αρκεί να είσαι κάποιου τύπου Συνεταιρισμός για να είσαι κάτι άξιο λόγου. Κι οι Ανώνυμες Εταιρείες ένας τύπος συνεταιρισμού είναι, άσε που οι εισηγμένες στο χρηματιστήριο είναι και «λαϊκής βάσης». Αυτό που δημιουργείς είναι που κάνει τη διαφορά. Αν παράγεις αναγνώστες, ακροατές και τηλεθεατές, «κοινό» δηλαδή, πολίτες αμέτοχους στη διαδικασία παραγωγής και ελέγχου της είδησης, θα περιμένεις τον ισολογισμό, για να μετρήσεις τα κομμάτια σου σε λεφτά: κέρδισες λεφτά ή έχασες;. Αλλά και σε κοινωνικό ή πολιτικό επίπεδο πάλι, τι συμπέρασμα να βγάλεις αν απλώς δημιουργείς «κοινό»; Πότε θα έχεις πετύχει το στόχο σου ως Μέσο Ενημέρωσης; Αν ας πούμε έχεις αριστερή οπτική στην κάλυψη

των γεγονότων, θα θεωρήσεις επιτυχία σου την άνοδο των ποσοστών των αριστερών κομμάτων;

Τα συμμετοχικά και αυτοδιαχειριζόμενα ΜΜΕ που κινούνται «στα πλαίσια της αγοράς», απλές φόρμες εταιρειών είναι κι αυτά. Αν, για παράδειγμα, ο στόχος τους περιορίζεται στο «να παρέχουν αντιπληροφόρηση» μπορούν κάλλιστα να την πράξουν και ο λάθος ενημερωμένος πολίτης να μετατραπεί σε καλά πληροφορημένο πολίτη. Δεν είναι λίγο. Είναι ένα βασικό ζήτημα δημοκρατίας. Αν και η δημοκρατία όμως είναι ένα στάδιο στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού, κι αγωνία μας είναι η ανθρωπότητα να εξελίσσεται προς μορφές κοινωνικής οργάνωσης πιο ευφάνταστες, πολύχρωμες και ουσιαστικές, οι συγκεκριμένες φόρμες αυτοδιαχείρισης είναι απλά μια καλή αρχή. Ένα βολικότερο πλαίσιο για να ανθίσουν οι έννοιες του σεβασμού, της αλληλεγγύης, της ουσιαστικής συνεργασίας. Και πάλι όμως, γιατί; Προφανώς γιατί έχουν θεσμοθετημένες μέσω των καταστατικών τους έννοιες όπως «συνέλευση», «ίσα δικαιώματα» και λογικές όπως «μια ψήφο έχει η καθαρίστρια, μια ψήφο κι ο διευθυντής της εφημερίδας» ή «μοιράζουμε τα κέρδη σε όλα μας τα μέλη». Τα καταστατικά όμως, καταστατικά είναι. Ακριβώς όπως κι ο νόμος, είναι νόμος. Κι όποιος θέλει τον εφαρμόζει, όποιος δε θέλει πάει φυλακή. Μπορείς να χτίσεις ένα ενδιαφέρον Μέσο Επικοινωνίας με μόνο όπλο σου «τον νόμο» και την απειλή της τιμωρίας;

Πολλές φορές ξεκινάμε ανάποδα. Κλείνει μια εφημερίδα, οι εργαζόμενοι μένουν χωρίς δουλειά και κάνουν ένα συνεταιρισμό, βασικά γιατί δεν μπορούν να βρουν δουλειά σε έναν άλλον ιδιοκτήτη/εκδότη. Κι έτσι αποφασίζουν να καλύψουν οι ίδιοι το κενό. Σημαντικότερο όλων, είναι το πώς αισθάνονται οι ίδιοι τον εαυτό τους. Τον αισθάνονται ως εργάτη που δουλεύει πλάι-πλάι με έναν άλλο φίλο, σύντροφο, συνάδελφο; ή τον αισθάνονται σαν ένα μικρό διευθυντή που ανταγωνίζεται το διπλανό του μικρό διευθυντή;

Στο διαδίκτυο, ιδιαίτερα λόγω του χαρακτήρα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης όπου ένα twitter ή ένα facebook account

έχει εξ ορισμού τις ίδιες υποχρεώσεις και δικαιώματα με το διπλανό account, έχουν ανθίσει όλες οι τάσεις αποδόμησης των συμβατικών σχέσεων εξουσίας κι η κουλτούρα που τις συνοδεύει. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι δεν υπάρχουν διευθυντές, δεν υπάρχουν αρχισυντάκτες, δεν υπάρχουν ιδιοκτήτες, δεν υπάρχουν εκδότες, και να έχει δίκιο. Πίσω όμως από τις μη ιεραρχικές δομές του διαδικτύου, μπορούν κάλλιστα να κρυφτούν οι μωροφιλοδοξίες που φέρουμε πάντοτε εντός μας. Το τι θα κυριαρχήσει στην κάθε περίπτωση είναι αποτέλεσμα των ανθρώπων που συνθέτουν το κάθε Μέσο. Αν όλα πάνε καλά, τουλάχιστον θα γίνει ένα Μέσο Επικοινωνίας και Ενημέρωσης κι όχι ένα απλό «Μέσο Ενημέρωσης». Θα γίνει ένα Μέσο ενεργών πολιτών κι όχι ένα Μέσο για πολίτες που αρκούνται στο ρόλο του αμέτοχου ακροατή, θεατή, αναγνώστη.

Το radiobubble έχει τη χαρά να κολυμπάει στα βαθιά νερά που συνθέτει ο ωκεανός των παραπάνω αντιφάσεων από το 2007. Όταν το δημιουργήσαμε ήταν υπόθεση δύο ανθρώπων, τώρα είναι υπόθεση μιας εκατοντάδας και βάλε, εξαρτάται πάντα πως θα μετρήσεις τον στενό σου κύκλο. Ξεκίνησε ως «ατομική επιχείρηση» και εξελίσσεται σε συνεταιρισμό. Δεν αισθάνομαι ότι είναι τόσο το νομικό μέρος που παίζει ρόλο στη δική μας εξέλιξη, όσο το θέμα της κουλτούρας που παράγουμε. Απ' την αρχή δε θέλαμε «κοινό», αναζητούσαμε μέλη, συμμετόχους, συμπαραγωγούς, συνδιαμορφωτές του προγράμματος που να έχουν προβληματισμούς σαν τους παραπάνω. Είτε Ανώνυμη Εταιρεία γίνουμε είτε δεν έχουμε την παραμικρή νομική μορφή, δεν αλλάζει τίποτα επί της ουσίας. Η μεγαλύτερη μάχη μας είναι αυτή που δίνουμε με τους εαυτούς μας. Είναι κρυμμένα καλά μέσα μας όλα τα προβλήματα αυτών που μεγάλωσαν από το '81 κι έπειτα, έχοντας τα χρήματα καντήλι και τον ατομικισμό εικόνισμα. Τις μεγάλες μάχες ως τώρα τις κερδίσαμε. Κι όμως πάντα στην ίδια τρικυμία παλεύουμε. Κι αν κερδίσουμε και πάλι, ξέρουμε καλά ότι η νηνεμία για κάποιους μήνες θα 'ναι, όχι παραπάνω. Είμαστε χαρούμενοι, δε ζήσαμε μια θλιβερή ζωή. Τι καλύτερο μπορεί να περιμένει κάποιος όταν μπλέκει στον κόσμο των ΜΜΕ;

*από το *radiobubble*, τη διαδικτυακή κοινότητα που επί 6 συναπτά έτη παλεύει να γίνει επί της ουσίας αυτοδιαχειριζόμενη.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 12

Συνέντευξη της Ναόμι Κλάιν στο Νοσότρος

Μετάφραση : Μαριέττα Σιμεγιάτου

Χθες μας μιλήσατε σχετικά με τον τοπικό κοινωνικό ιστό που καταστρέφεται με πρόσχημα την κρίση. Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί αυτό;

Υπάρχουν πολλές λύσεις. Τα οικονομικά μοντέλα που καθοδηγούνται από το βραχυπρόθεσμο κέρδος απογοητεύουν. Θα πρέπει να υπάρξουν οικονομικά μοντέλα με άλλες προτεραιότητες, όπως τις ανάγκες των ανθρώπων. Αυτό που διαπιστώνουμε, τόσο από τη ΒΙΟ.ΜΕ. όσο και από άλλες περιοχές σε κρίση, είναι ότι όταν ένα εργοστάσιο διοικείται από εταιρική δομή, οι υπολογισμοί σχετικά με τις βιώσιμες δραστηριότητες είναι εντελώς διαφορετικοί από τους υπολογισμούς που κάνουν οι εργάτες όταν αποφασίζουν εάν ένας χώρος εργασίας θα πρέπει να παραμείνει ανοιχτός. Όταν ανέλαβαν τα εργοστάσια οι εργάτες, δεν αναζητούσαν κέρδη, αλλά θέσεις εργασίας. Η κοινότητα αναζητούσε υλικά. Όταν βγαίνει η συνιστώσα για όλο και μεγαλύτερα κέρδη από την εξίσωση, τότε πολλά μπορούν να γίνουν δυνατά. Αυτό που δημιουργεί αυτή η κρίση είναι μια νέα νόρμα. Εκατομμύρια άνθρωποι βγαίνουν στο περιθώριο στο όνομα της σταθερότητας. Υπάρχει σταθεροποίηση, αλλά με λιγότερους «επιβάτες». Χρησιμοποιούμε μεταφορικά φράσεις όπως «διάσωση» κ.λπ. Ποιος διασώζεται; Κανείς νομίζω δεν πιστεύει ότι οι

Ξένες επενδύσεις θα επαναφέρουν τα επίπεδα απασχόλησης στην Ελλάδα που ίσχυαν πριν από την κρίση.

Είπατε χθες ότι δεν θα μιλήσετε για το Δόγμα του Σοκ, γιατί η Ελλάδα το ζει. Όντως ο κόσμος βρίσκεται σε κατάσταση σοκ. Πώς ξεπερνάμε τη στασιμότητα, ποιοι είναι οι τρόποι να προσεγγιστεί ο κόσμος ώστε να υπάρξει μια συλλογική αντίδραση;

Υποθέτω ότι όλα είναι σχετικά, γιατί όντας απέξω εμένα μου φαίνεται ότι ο ελληνικός λαός αντιστέκεται με τεράστιο κουράγιο και επιμονή. Κάποιος μου περιέγραψε την κατάσταση ως άμπωτη, όχι ως μια κορυφαία στιγμή για κινήματα αντίστασης. Θα πρέπει όμως να βλέπουμε τα πράγματα στη σωστή τους διάσταση. Έχει υπάρξει εξαιρετική αντίσταση, οι άνθρωποι περνούν εβδομάδες ολόκληρες στο δρόμο. Η αλήθεια είναι ότι εκείνοι που επιβάλλουν αυτό το οικονομικό πρόγραμμα δείχνουν επίσης εξαιρετική επιμονή. Για εμένα, το ζήτημα δεν είναι να γίνει μια ακόμα διαμαρτυρία, γιατί εδώ πρόκειται για κρίση δημοκρατίας. Οι τεχνικές εκείνης της αντίστασης που θα έπρεπε να είχαν φέρει αποτέλεσμα, δεν φέρνουν. Για αυτό και οι άνθρωποι βρίσκονται σε απόγνωση. Οι θεωρητικοί της πολιτικής πρέπει πάντα να εφευρίσκουν νέες μεθόδους αντίστασης, νέες μορφές αντιεξουσίας και νέα διανοητικά επιχειρήματα για να εμπνεύσουν τον κόσμο. Σήμερα ο κόσμος, ευνόητα, έχει κουραστεί. Βρίσκεται αντιμέτωπος με έναν πόλεμο φθοράς που εξαπολύεται από την τρόικα σε μια χώρα με τα ισχυρότερα κινήματα αντίστασης παγκοσμίως. Χθες επέλεξα απλά να μην επαναλάβω τα επιχειρήματα που αναλύονται στο Δόγμα του Σοκ γιατί πιστεύω ότι ευθύνη όσων από εμάς έχουμε την τύχη να ανήκουμε σε μια πλατφόρμα είναι να υιοθετούμε αναλύσεις που ίσως να αφυπνίσουν τους ανθρώπους και να τους κάνουν να σκεφτούν διαφορετικά, ακριβώς γιατί μαχόμαστε έναν πόλεμο κούρασης, απόγνωσης και κατάθλιψης.

Η αντίσταση είναι βέβαια καίριας σημασίας, αλλά τώρα είναι η στιγμή να πούμε και 'ναι', να δείξουμε ότι τα 'ναι' μας είναι εφικτά, να εμφυσήσουμε ελπίδα και να καταρρίψουμε αυτή την επωδό ότι δεν υπάρχει εναλλακτική. Από τη μικρή μου εμπειρία

στην Αθήνα έως τώρα –πέρασα χθες μια ημέρα με το mainstream τύπο– πήρα μια ιδέα του πόσο ισχυρή είναι η ιδέα ότι δεν υπάρχει εναλλακτική. Αστειεύτηκα χθες ότι το φάντασμα της Μάργκαρετ Θάτσερ ζει και βασιλεύει στην Ελλάδα. Είναι αλήθεια. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι σημαντικό να καταρριφθεί αυτός ο μύθος ζώντας τις εναλλακτικές στον τρόπο οργάνωσης, πράγμα που ισχύει για τους διοργανωτές του B-fest, αλλά και για διανοητές και πολιτικά κόμματα. Η αντίσταση και μόνο δεν αρκεί.

Χθες μιλήσατε για το κοινωνικό ιατρείο και τη ΒΙΟ.ΜΕ. Υπάρχουν πολλά άλλα εγχειρήματα αυτοοργάνωσης που εξελίσσονται και εξαπλώνονται.

Το πιστεύω αυτό. Κατά την έρευνά μας, είχαμε το προνόμιο να δούμε από πρώτο χέρι την αλληλέγγυα οικονομία. Αυτές οι εναλλακτικές είναι μεταδοτικές. Επισκέφτηκα τη δωρεάν κλινική υγείας, την πρώτη που δημιουργήθηκε στην Αθήνα. Σήμερα, οι κλινικές είναι επτά και όλες έχουν επισκεφθεί την πρώτη που έδωσε το παράδειγμα. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος των ανεξάρτητων μέσων είναι να αφηγηθούν τις ιστορίες εκείνες που θα καταρρίψουν το μύθο. Θα επισκεφτούν τα κατειλημμένα εργοστάσια και τις δωρεάν κλινικές υγείας και θα αφηγηθούν τις ιστορίες τους με τέτοιο τρόπο ώστε ο θεατής να πει ‘μπορώ κι εγώ να το κάνω’. Πέρα από την κρίση, και η αλληλεγγύη είναι μεταδοτική, με θετικό τρόπο. Το ζήτημα είναι να ενημερωθεί ο κόσμος. Πιστεύω ότι συμβαίνουν παράλληλα πολλά συναρπαστικά πράγματα που πρέπει να μεταδοθούν. Πράγματι, η κρίση είναι τεράστια, οικονομικά και οικολογικά. Όταν όμως αναδύεται η συνολική εικόνα της αποκεντρωμένης αλληλέγγυας οικονομίας, τότε οι άνθρωποι πείθονται. Γιατί επιδίωξή μας και ανθρωπιστικό και οικολογικό πρόταγμα είναι η αντικατάσταση του συστήματος.

Η οικολογική κρίση έχει τις ρίζες της στη φιλοσοφία του δυτικού ανθρώπου που τίθεται εκτός φύσης, σε αντίθεση με τους αυτόχθονες. Πώς μπορεί να ξεπεραστεί το πρόβλημα αυτό;

Καταπληκτική ερώτηση. Πέρα από το νεοφιλελευθερισμό και τον καπιταλισμό, η οικολογική κρίση αμφισβητεί τις πολιτισμικές

αφηγήσεις μας, όπως κυριαρχούν από το 16^ο αιώνα, ότι μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τη φύση ως μηχάνημα. Ο δυτικός αυτός ο τρόπος σκέψης προτείνει τώρα και τρόπους για να βγούμε από την κρίση. Προτείνονται τεχνολογικές λύσεις σενάρια επιστημονικής φαντασίας, όπως να αλλάξουμε το ίδιο το κλιματικό σύστημα με τη γεωμηχανική. Επιστήμονες της γεωμηχανικής προτείνουν να εκλυθεί θείο στα ανώτερα στρώματα της ατμόσφαιρας για να μειωθεί η ένταση του ήλιου ως λύση στην κλιματική αλλαγή. Αντί να μειωθεί η ποσότητα της ρύπανσης στην ατμόσφαιρα δηλαδή, θέλουν να ρυπάνουν ακόμα περισσότερο τη στρατόσφαιρα. Δεν πρόκειται για θεωρία συνωμοσίας, πρόκειται για καταξιωμένους επιστήμονες του Χάρβαρντ που χρηματοδοτούνται από τον Μπιλ Γκέιτς για την έρευνά τους. Κάτι που είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια είναι η ανάδυση του κινήματος «Idle no more», μια πραγματική καινοτομία, καθώς χρησιμοποιούσε τακτικές άμεσης δράσης, κατάληψης, χορών τύπου «flash mob» από αυτόχθονες κατά τις χριστουγεννιάτικες αγορές σε πολυκαταστήματα. Το κίνημα αυτό διέφερε από το «Occupy» γιατί προερχόταν από μια διαφορετική κοσμοθεωρία. Διεκδικούσε μια διαφορετική σχέση με το φυσικό κόσμο, μια κυκλική αφήγηση για τη σχέση μας με τη φύση και τους ζώντες οργανισμούς.

Στον Καναδά, το οικονομικό μοντέλο μας είναι αμιγώς εξορυκτικό. Οι καναδικές εταιρείες εξόρυξης χρυσού ήρθαν κι εδώ για να σκάψουν τρύπες. Στην Ελλάδα, σας λένε ότι ο τρόπος για να βγείτε από την οικονομική τρύπα είναι να σκάψετε πολλές τρύπες. Ποιο είναι λοιπόν το εναλλακτικό όραμα στην εξόρυξη; Η σχέση με τη φύση βασίζεται στην αμοιβαιότητα, είναι ένα πάρε-δώσε με τη φύση. Πιστεύω ότι η οικολογική κρίση προκαλεί και την αριστερά, καθώς και η παραδοσιακή μαρξιστική αριστερά πίστευε στις ίδιες ιδέες της προόδου και της κυριαρχίας στο φυσικό κόσμο και τη μηχανοποίηση της γης. Αυτή είναι η κληρονομιά μας, πρέπει να είμαστε ειλικρινείς.

Μιλήσατε αρκετά για αυτοδιαχείριση. Εάν δούμε όλες αυτές τις δράσεις ως συνιστώσες ενός παγκόσμιου κινήματος, πιστεύετε ότι χρειαζόμαστε ένα ενιαίο ενοποιητικό όραμα;

Όχι, δεν πιστεύω ότι χρειαζόμαστε ένα ενιαίο παγκόσμιο ενωτικό όραμα. Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με τις δυνάμεις του συγκεντρωτισμού και της περιθωριοποίησης. Χρειαζόμαστε ένα πλαίσιο που θα δίνει οξυγόνο στην ποικιλομορφία. Ο ενθουσιασμός που συνόδευσε τις πορείες σε ολόκληρο τον κόσμο κατά της Μουσάντο οφείλεται πιστεύω στο γεγονός ότι οι ΓΤΟ ως τεχνολογία πολεμούν την ποικιλομορφία. Δεν θέλουμε να είμαστε απλά ένας διαφορετικός πόλος. Φυσικά όμως και χρειαζόμαστε περισσότερη επικοινωνία μεταξύ των κινημάτων, διασύνδεση των αγώνων. Το βλέπω όμως να γίνεται. Σε αυτό παίζουν σημαντικό ρόλο τα ανεξάρτητα media. Ίσως πρόκειται περισσότερο για στρατηγική και δεν έχει υπάρξει διανοητικό μοίρασμα, σε αυτό συμφωνώ.

Πιστεύετε ότι υπάρχει τρόπος να αντισταθούμε στην Ελλάδα, να ξεφύγουμε από την επιρροή και τη δύναμη των τραπεζών;

Για μια ακόμα φορά, πρόκειται για μια δυική στρατηγική. Πιστεύω ότι πρέπει να πειραματιστούμε με κάθε είδους εναλλακτικά οικονομικά μοντέλα. Μέσω του κινήματος «Move your Money» που πυροδοτήθηκε στο Occupy Wall Street, δεκάδες χιλιάδες ανθρώπων απέσυραν τις καταθέσεις τους από τις μεγάλες ιδιωτικές τράπεζες και τα μετέφεραν σε συνεταιρισμούς και τοπικές τράπεζες. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι έτσι δεν είμαστε ευάλωτοι στα σοκ που επιβάλλουν οι απορρυθμισμένες τράπεζες. Ο Τζον Τζόρνταν, ένας βρετανός ακτιβιστής, παρομοιάζει την αντίσταση και τις εναλλακτικές με το διπλό έλικα του DNA: πρέπει ταυτόχρονα να αντισταθούμε στις καταστροφικές δομές και να χτίσουμε δικές μας.

Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές ομάδες ανεξάρτητων media που λειτουργούν κυρίως σε εθελοντική βάση. Πώς βλέπετε τη συνένωση όλων αυτών των ομάδων ώστε να αποκτήσουν ορατότητα στην κοινωνία;

Στη συνέντευξή μου στο radio bubble είπα ότι αυτό που βλέπουμε σε στιγμές ακραίας κρίσης είναι ότι ανοίγονται πολλά περιθώρια δράσης. Στην Ελλάδα συμβαίνει δημοκρατική κρίση σε όλα τα επίπεδα, οι άνθρωποι έχουν χάσει την εμπιστοσύνη τους στις πολιτικές και δικαστικές ελίτ τους, στο μηχανισμό της δημοκρατίας και στα media. Έτσι ανοίγονται ευκαιρίες να καλυφθεί το κενό πληροφόρησης. Είναι εδώ ο Άρης [Χατζηστεφάνου], ο δημιουργός των ντοκιμαντέρ Debtocracy και Catastroika, που έδωσε μια διαφορετική εξιστόρηση για την κρίση σε μια κρίσιμη στιγμή, εκτός των mainstream καναλιών διανομής. Κάποιοι θα έλεγαν ότι η κρίση αποτελεί απώλεια αφήγησης. Όταν συμβαίνει αυτό, οι αφηγητές της κουλτούρας μας, οι άνθρωποι των media, οι καλλιτέχνες είναι σημαντικοί γιατί προσανατολίζουν. Όταν χάνουμε την αφήγησή μας, τη συλλογική μας ιστορία, αποτραβιόμαστε, επιστρέφουμε στην παιδική μας ηλικία, εμπιστευόμαστε τους ειδικούς και έχουμε ανάγκη από μια πατρική φιγούρα. Για αυτό και τα mainstream media είναι υπόλογα ηθικά, όταν το μόνο που κάνουν είναι να εξαπλώνουν το φόβο και να βοηθούν στον αποπροσανατολισμό των ανθρώπων. Στο περιθώριο που ανοίγεται μεταξύ συμβάντος και αφήγησης, εκεί πρέπει να βγουν μπροστά τα εναλλακτικά media. Ο στόχος είναι να προσεγγιστούν όσο περισσότεροι άνθρωποι γίνεται, ειδικά με τη δημιουργία κοινών πλατφόρμων.

Ο Όλιβερ Στόουν έχει εκφράσει την υποστήριξή του για τον Αλέξη Τσίπρα. Συμμερίζετε τις απόψεις του;

Το στιλ που έχουν ορισμένοι άντρες της αριστεράς να αλληλοκολλακεύονται δεν είναι του τύπου μου. Τον συμπάθησα πολύ, ήθελα να του πάρω συνέντευξη. Περιμένω όμως ακόμα για τις γυναίκες της αριστεράς. Όταν ένα αριστερό ριζοσπαστικό κόμμα φτάνει κοντά στην εξουσία όλοι ενθουσιαζόμαστε, δεν θα σας πω ψέματα. Αυτό που με απασχολεί είναι ότι στα μέσα εξαπολύεται μια εξαιρετικά επιθετική εκστρατεία κατά του ΣΥΡΙΖΑ αυτή τη στιγμή παρουσιάζοντας τον ως τον ακραίο πόλο απέναντι στη Χρυσή Αυγή. Πρόκειται για κλασική στρατηγική εκφοβισμού από τον τύπο του κατεστημένου. Μια κριτική της

αριστεράς είναι η ελπίδα μας για να αποφύγουμε μεγαλύτερη διολίσθηση στο ρατσισμό και το νεοφασισμό. Ανησυχώ όμως όταν βλέπω τέτοιες επιθετικές εκστρατείες από τα media που προσπαθούν να σκιαγραφήσουν ένα κόμμα του αριστερού φάσματος ως εξτρεμιστικό, ότι το κόμμα θα δαπανήσει πολλή ενέργεια να προσπαθεί να αποδείξει ότι δεν είναι. Ελπίζω να μην καταναλωθεί σε αυτό. Δεν θα φέρει νίκη σε εκλογές και δεν είναι αυτό που θέλει ο κόσμος στην παρούσα φάση. Πρόκειται για μια εκστρατεία τιθάσευσης των εναλλακτικών για να επιβληθεί πειθαρχία. Δεν θα αλλάξουμε τα corporate media, το θέμα είναι αν θα τα ακούμε και θα τα αφήνουμε να αλλάζουν τα πλάνα δράσης μας. Είναι αυτό το ακροατήριό μας; Ή μήπως το ακροατήριο είναι ακόμα μεγαλύτερο και θα πρέπει να βρεθούν τρόποι να μιλάμε απευθείας στους ανθρώπους; Το να μαχόμαστε ετικέτες εξτρεμιστή οδηγεί σε μια κεντρώα τάση, στην οποία ποτέ δεν ήταν καλή η αριστερά.

Ποια είναι η γνώμη σας για τη νέες μορφές εργασίας που αναδύονται; Πρέπει να δουλεύουμε λιγότερο;

Χθες μίλησα για την οικονομία της αποανάπτυξης και τα πλεονεκτήματά της. Η λύση είναι να σκεφτούμε πώς θα χτίσουμε μια οικονομία που δεν θα βασίζεται στην άεναη ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει πράγματι λιγότερη εργασία, όχι ότι δεν θα δουλεύουμε, αλλά ότι δεν θα υπάρχουν θέσεις εργασίες με την παραδοσιακή έννοια. Εργασία πάντως θα υπάρχει και θα είναι μέρος της ζωής. Όλοι θα πρέπει να δουλεύουμε. Πρέπει όμως η διάκριση μεταξύ της παραδοσιακής θέσης εργασίας και της σχέσης μας με την εργασία. Ο ρόλος που παίζει το πάθος για τη δουλειά μας θα πρέπει να αποτελεί μέρος της σχετικής συζήτησης.

Ποια είναι η γνώμη σας για την άνοδο του φασισμού στην Ελλάδα;

Είναι σίγουρα το τρομαχτικότερο που συμβαίνει σε αυτή τη χώρα. Είναι σοκαριστικό το γεγονός ότι η Γερμανία προωθεί πολιτικές που αντιγράφουν τις συνθήκες που οδήγησαν στην άνοδο του ναζιστικού κόμματος στη Γερμανία. Ο λόγος που η Γερμανία έχει τόσο ισχυρό κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας είναι γιατί οι Γερμανοί

φοβούνται τους εαυτούς τους. Το έχτισαν για να προστατευτούν από την επιστροφή του ναζισμού στη Γερμανία. Συνεχώς μου προκαλούσε έκπληξη όταν ερευνούσα για το Δόγμα του Σοκ με πόση επιμονή οι νεοφιλελεύθεροι οικονομολόγοι εσκεμμένα αντιγράφουν αυτές τις συνθήκες, δημιουργώντας σκόπιμα υφέσεις στις κοινωνίες και προκαλώντας αυτά τα φαινόμενα-μπούμερανγκ. Όλοι γνωρίζουν ότι θα συμβεί. Υπάρχει μεγάλη ευθύνη στην τρόικα που έχει δημιουργήσει τις συνθήκες για την άνοδο ρατσιστικών κομμάτων και ρατσιστικής βίας, η οποία τροφοδοτείται και από το συνεχές μήνυμα των μέσων του κατεστημένου ότι δεν υπάρχει εναλλακτική, ότι δεν έχετε δύναμη να αλλάξετε τα πράγματα. Οι άνθρωποι νοιώθουν στην Ελλάδα ότι δεν έχουν έλεγχο της ζωής του, ότι η εξουσία βρίσκεται αλλού, στην ΕΚΤ, το ΔΝΤ. Ορισμένοι, όταν νοιώθουν αδύναμοι αποσύρονται στα σπίτια τους, ενδίδουν στην κατάθλιψη και αυτοκτονούν. Άλλοι αποφασίζουν ότι θα ασκήσουν εξουσία εκεί που μπορούν, πράγμα που σημαίνει ότι θυματοποιούν κάποιον άλλο. Πιστεύω ακόμα ότι ο τρόπος με τον οποίο συζητείται η Ελλάδα στη Βόρεια Ευρώπη και στο διεθνή τύπο, η όλη αφήγηση σχετικά με την τεμπελιά των Ελλήνων ως σύνολο είναι ρατσιστική. Ως μη Ευρωπαϊά, μου κάνει εντύπωση πόσο απερίφραστη είναι. Είναι εξευτελιστικό για τον ελληνικό λαό. Το μήνυμα είναι: δεν είστε στην πραγματικότητα Ευρωπαίοι, είστε λίγο πιο κοντά στην Αφρική. Μέρος των Ελλήνων προσπαθεί να πείσει για την ευρωπαϊκή του ταυτότητα, να πείσει για τη 'λευκότητά' του με επιθέσεις κατά των μεταναστών. Μου φαίνεται λοιπόν ότι αυτό αποτελεί μέρος ενός κύκλου ρατσισμού.

Τα μονοπώλια έχουν σαφείς στόχους και τρόπους οργάνωσης για να τους επιτύχουν. Ο δικός μας στόχος ποιος είναι, τι θέλουμε ως κοινωνία και ποιο είναι το πλαίσιο επίτευξής του;

Θέλω να παίρνουμε τις ιδέες στα σοβαρά. Η δεξιά έχει λίγες μόνο ιδέες που τις εφαρμόζει σε κάθε περίπτωση: απορρύθμιση, ιδιωτικοποίηση και λιτότητα. Αναρίθμητες δεξαμενές σκέψης γράφουν παραλλαγές στο ίδιο θέμα. Έτοιμες ιδέες έως ότου, όπως είπε ο Μίλτον Φρίντμαν, το πολιτικά αδύνατο γίνει πολιτικά αναπόφευκτο. Κι εμείς πρέπει να έχουμε έτοιμες και

δοκιμασμένες ιδέες, για αυτό και είναι τόσο σημαντική η ΒΙΟ.ΜΕ. ως εργαστήριο ιδεών. Υπάρχουν κι άλλες ιδέες, χθες μίλησα για κοινοτικά ελεγχόμενη ανανεώσιμη ενέργεια. Κατά τρόπο ειρωνικό, η Γερμανία δημιουργεί τις συνθήκες για να εξορύξει περισσότερα ορυκτά καύσιμα και άνθρακα στην Ελλάδα, ενώ η ίδια στρέφεται ταχύτατα στην ανανεώσιμη ενέργεια, πράγμα που σημαίνει ότι οι εταιρείες τους ψάχνουν νέες αγορές.

Σε σχέση με το πλαίσιο, μας έχει δοθεί από την επιστήμη. Ήδη έχει επέλθει θέρμανση κατά 0,8 βαθμούς και βλέπουμε τις επιπτώσεις. Ο στόχος των δυο βαθμών που συμφώνησαν όλες οι κυβερνήσεις του κόσμου στην Κοπεγχάγη είναι κατά τη γνώμη μου υπερβολικός. Εκεί ήμουν και διαφώνησα, γιατί αυτό ουσιαστικά σημαίνει ότι θα χαθούν πολλά νησιωτικά κράτη. Οι αφρικανοί εκπρόσωποι είπαν ότι θέρμανση δυο βαθμών Κελσίου αποτελεί γενοκτονία για την Αφρική. Για να επιτύχουμε τον κοινό στόχο, πρέπει να περικόψουμε τις εκπομπές ρύπων μας κατά 9-10% από αύριο και να προσαρμοστούν όλες οι οικονομικές πολιτικές μας. Εάν δεν βοηθήσουμε το νότο να απομακρυνθεί από τα ορυκτά καύσιμα, δεν έχουμε καμία ελπίδα να αποφύγουμε την υπερθέρμανση των 4 με 6 βαθμών Κελσίου, γιατί οι περισσότερες εκπομπές αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου προέρχονται από την Κίνα και την Ινδία.

Ασχολήθηκα με το θέμα του κλίματος γιατί το είδα ως ευκαιρία για επανορθώσεις προς τον αναπτυσσόμενο κόσμο, κάτι που αποτελεί μέρος της ατζέντας της αριστεράς εδώ και πολύ καιρό: πώς θα αντιμετωπίσουμε την αποικιακή λεηλασία που έχει δημιουργήσει τις βαθιές ανισότητες του κόσμου μας. Οφείλουμε ένα οικολογικό χρέος στον παγκόσμιο νότο, οφείλουμε χρέος για το διατλαντικό δουλεμπόριο. Χρέη που έχει προσπαθήσει να ποσοτικοποιήσει ο νότος, αλλά αδυνατεί να εισπράξει. Αντίθετα, το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα συνεχίζουν τη λεηλασία των οικονομιών τους. Η κλιματική αλλαγή λοιπόν εξισορροπεί το πεδίο του παιχνιδιού. Γιατί όταν μας λένε ότι μας χρωστάτε γιατί εσείς εκλύετε άνθρακα εδώ και διακόσια χρόνια, δεν ζητούν φιλανθρωπία.

Πρέπει η Ελλάδα να διαπραγματευτεί τη συμμετοχή της στην Ευρωζώνη;

Δεν ξέρω εάν η Ελλάδα θα πρέπει να βγει από την Ευρωζώνη, αλλά σίγουρα πιστεύω ότι θα πρέπει να τεθεί επί τάπητος. Δεν ξεκινάς τις διαπραγματεύσεις λέγοντας «δεν φεύγουμε». Πρέπει να είσαι πρόθυμος να φύγεις. Πρέπει να χτιστούν συνεργασίες με άλλες χώρες, να οικοδομηθεί ένα καρτέλ οφειλετών, κατά το παράδειγμα της Λατινικής Αμερικής τη δεκαετία του 1980. Τότε πολλοί αριστεροί οικονομολόγοι προωθούσαν την ιδέα οι κυβερνήσεις της Λατινικής Αμερικής να σχηματίζουν το λεγόμενο καρτέλ των οφειλετών και να επανέλθουν στην παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ ως διαπραγματευτικό μπλοκ, να αρνηθούν τις διαρθρωτικές αλλαγές, να απαιτήσουν παραγραφή των χρεών τους και να αμφισβητήσουν τη νομιμότητά τους, γιατί πολλά ήταν απεχθή χρέη που είχαν κληροδοτήσει δικτατορικές κυβερνήσεις. Βλέποντας σήμερα την κατάσταση στην Ευρώπη, περισσότερες χώρες έχουν προβλήματα από όσες δεν έχουν. Φαίνεται ότι υπάρχει τεράστιο δυναμικό για τις χώρες που αντιμετωπίζουν μέτρα λιτότητας να συνεργαστούν και να αλλάξουν το παιχνίδι με τους πιστωτές τους.

Πιστεύετε ότι θα βιώσουμε μια μεγάλη επανάσταση;

Το τραγικό με την εποχή μας είναι ότι δεν υπάρχει βασιλιάς να ανατρέψουμε. Το κίνημα της πλατείας Ταχρίρ είναι σπουδαίο, αλλά βλέπουμε ότι η εξουσία δεν κατοικεί πια στο παλάτι. Χρειαζόμαστε άλλα μοντέλα επανάστασης. Πιστεύω όμως από την άλλη ότι η κοινωνία μπορεί να κάνει ένα κλικ κάποια δεδομένη στιγμή και να δούμε και πάλι μεγάλα κινήματα αντίστασης. Πάντα μας εκπλήσσουν.

Πώς μπορούν οι άνθρωποι που απορρίπτονται από το οικονομικό μοντέλο να αποτελέσουν οργανικό τμήμα της αριστεράς;

Σε τέτοιες συγκυρίες, υπάρχουν πάντα νέοι τρόποι οργάνωσης των ανθρώπων που τίθενται στον περιθώριο. Στη Λατινική Αμερική υπάρχουν μεγάλα κινήματα ανέργων, συνδικάτα ανέργων. Κάτι που

πάντα συζητείται στην Ευρώπη, αλλά δεν έχει πραγματοποιηθεί. Η αριστερά δεν έχει προσαρμοστεί πλήρως στην απώλεια του χώρου εργασίας. Δεν έχει γίνει μεγάλη πρόοδος ως προς την οργάνωση στη γειτονιά ή την οργάνωση των ανέργων. Πιστεύω ότι το κίνημα της πλατείας ήταν καινοτομία, κατά αυτή την έννοια. Που πήγαν όμως μετά όλοι αυτοί οι άνθρωποι; Τα social media προφανώς διευκολύνουν τη συνεύρεσή μας, αλλά διευκολύνουν και το αποτράβηγμα στα σπίτια μας χωρίς λογοδοσία. Η λογοδοσία που ίσχυε στα παραδοσιακά συνδικάτα του χώρου εργασίας είναι σημαντική για την οικοδόμηση δικτύων.

Το «Idle no more» ήταν πηγή έμπνευσης γιατί τα αυτόχθονα κινήματα έχουν έναν τόπο ως βάση. Αφορούν συνδέσεις με συγκεκριμένα τμήματα γης. Και το κίνημα στις Σκουριές αφορά ρίζες με ένα τόπο. Όσοι ζούμε στα μεγάλα αστικά κέντρα, δεν νοιώθουμε αυτή τη σύνδεση. Ίσως μέρος του σχεδίου της σύγχρονης αριστεράς θα πρέπει να είναι η επανεύρεση ριζών και η οικοδόμηση ισχυρών κοινοτήτων που θα υπερασπίζονται το χώρο τους, ώστε να μη χάνονται οι ρίζες. Αυτό συμβαίνει και με τα κινήματά μας, χάνονται από τη μια μέρα στην άλλη. Ξέρω ότι δεν δίνω την απάντηση, αλλά μια διάγνωση. Παρά τη φθορά που έχει προκαλέσει ο νεοφιλελευθερισμός, υπάρχουν ακόμα άνθρωποι με ρίζες σε ένα τόπο. Χρειαζόμαστε συνασπισμούς ώστε να τις διατηρήσουμε.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 12

Ελεύθεροι Κοινωνικοί Χώροι: Μικρές Αυτόνομες Κοινότητες

στον Αστικό Ιστό

Γρηγόρης Τσιλιμαντός

Μέσα στις σημερινές συνθήκες, οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι μπορούν να αποτελέσουν το εμπράγματο κυτταρικό παράδειγμα της μικρής αυτόνομης κοινότητας. Είναι μιας πρώτης τάξεως δυνατότητα για να δημιουργηθούν νέες συνθέσεις πάνω στην υλική βάση της αναπαραγωγής του κοινωνικού ιστού, προς την κατεύθυνση του ριζικού της απελευθερωτικού μετασχηματισμού.

Μια τέτοια κοινότητα για να μπορέσει να αποτελέσει αναφορά και εστία αντίστασης αλλά και πρότασης, πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις.

Πρώτον. Πρέπει να υπάρχει ένα έδαφος, ένας τόπος και μια ακτίνα δράσης πάνω στα οποία μπορεί να αναπτύξει η κοινότητα τη λειτουργία της. Οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι έχουν εκ των πραγμάτων και τα τρία. Το έδαφός τους μπορεί να τελεί υπό κατάληψη είτε να είναι με ενοίκιο. Το ζήτημα αυτό δεν είναι αξιακό ούτε αντιφατικό, γιατί αυτό που προέχει σήμερα είναι η απελευθερωτική απαλλοτρίωση της χρήσης των κτηρίων (συνήθως της αχρηστίας τους) μέσα απ' την οποία δημιουργούνται οι όροι του ριζικού μετασχηματισμού των κοινωνικών σχέσεων που συναρθρώνονται μέσα σ' αυτά.

Δεύτερον. Πρέπει η κοινότητα να εγγυάται τη σταθερότητα των μέσων (δομές) και των σχέσεων αναπαραγωγής της. Για να μπορέσουν οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι να αναπαραχθούν ως κοινότητα, πρέπει να ξεπεράσουν το πολιτικό και πολιτιστικό βάρος που τους δημιούργησαν, όχι φυσικά για να το αφυδατώσουν ή να το καταργήσουν, αλλά για να το επεκτείνουν στον τομέα της παραγωγής, της διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών και στις εργασιακές σχέσεις που προκύπτουν μέσα απ' αυτήν τη δραστηριότητα.

Η εγγύηση της σταθερής αναπαραγωγής της κοινότητας απαιτεί οι ελεύθεροι χώροι να ενσωματώνουν δομές παραγωγής και διάθεσης

προϊόντων/υπηρεσιών. Ανάλογα με το μέγεθος των κτηρίων, αυτές οι δομές μπορεί να βρίσκονται εντός ή εκτός τους ή και εντός και εκτός τους.

Οι εργασιακές σχέσεις, άρρηκτα δεμένες με την οριζοντιότητα, την ισότητα και την αλληλεγγύη, μπορούν να αναπτύσσονται αναλογικά, συνθετικά και ταυτόχρονα, με τρεις δυνατούς τρόπους (απ' όλους μαζί κι απ' τον καθένα ξεχωριστά):

α) μέσω της αμοιβής με χρήμα, β) μέσω της ανταλλαγής με είδος, γ) μέσω της προσφοράς.

Το χρήμα μπορεί να είναι εναλλακτικό νόμισμα, μονάδα σε τράπεζα χρόνου και ευρώ. Η αμοιβή θα πρέπει να ορίζεται από ένα κατώτατο κι από ένα ανώτατο όριο κάθε φορά το ίδιο για όλους. Απ' την μια για να έχει ένα στοιχειώδες νόημα η δομή κι απ' την άλλη για να μην αποκτά το μοναδικό νόημα η συμμετοχή στις δομές της κοινότητας. Πρέπει να αποτιμάται και να αυτορυθμίζεται διορθωτικά, όποτε είναι αναγκαίο, το όριο της κόκκινης γραμμής, πέρα απ' το οποίο αρχίζει η συσσώρευση που μπορεί να διαλύσει την ουσία της αυτόνομης κοινότητας.

Οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι (ε.κ.χ.), ως κοινός τόπος συνάντησης, διαβούλευσης και ύπαρξης των δομών της κοινότητας ανοίγουν νέους δρόμους και νέους τρόπους για τα ζητήματα που τους αφορούν. Η συνάρθρωσή τους, οριζόντια και αμεσοδημοκρατικά, συναρθρώνει ταυτόχρονα πολλά διαφορετικά ζητήματα και δημιουργεί προϋποθέσεις και απαιτήσεις πιο ολοκληρωμένων λύσεων απ' ό,τι μπορούν να επιλύσουν οι κολεκτίβες που γνωρίζαμε μέχρι τώρα. Όσο οι χώροι αυτοί θα πλαισιώνονται με νέες δομές, άλλο τόσο θα είναι αναγκαία η έξοδος απ' το έδαφος του κτηρίου και γι' άλλα εγχειρήματα, προκειμένου να καλυφθούν περισσότερες ανάγκες έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα μεγαλύτερο πλέγμα δικτύωσης και ασφάλειας. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα άτομα που συμμετέχουν στις δομές αυτές θα έχουν περισσότερα χρήματα, αλλά ότι θα έχουν μεγαλύτερη και ελεύθερη πρόσβαση σε περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες.

Τέλος, οι ε.κ.χ. ως κοινότητα χρειάζονται ένα τουλάχιστον προϊόν/υπηρεσία εκκίνησης και μια αντίστοιχη δομή. Θα μπορούσε οποιαδήποτε εργασία κι οποιοδήποτε προϊόν/υπηρεσία να αποτελέσει τη βάση απασχόλησης μέσα στην αντίστοιχη δομή, έστω κι αν πληρούνται οι όροι της εργασιακής ισότητας, οριζοντιότητας και αλληλεγγύης; Ασφαλώς όχι. Γιατί τότε τι θα μας εμπόδιζε να κάνουμε μια δομή μπράβων ή μια δομή παραγωγής φυτοφαρμάκων;

Οι δομές εκκίνησης αλλά και ανάπτυξης της κοινότητας οφείλουν να απαντήσουν σε πραγματικές κοινωνικές ανάγκες, να αναθέσουν τα όρια μεταξύ αληθινού και ψεύτικου, κοινωνικά ωφέλιμου και κοινωνικά επιζήμιου. Κάποια προϊόντα μπορούν να ενταχθούν άμεσα στο απελευθερωτικό σχέδιο παραγωγής και κάποια απαιτούν ένα σχέδιο μετάβασης (π.χ. παραδοσιακοί σπόροι και τοξικό έδαφος).

Γι' αυτό, μια αυτόνομη κοινότητα αν θέλει να κρατήσει το νόημά της, δεν ασχολείται με το πώς τα προϊόντα των δομών της θα μπου ανταγωνιστικά στην αγορά, όσο αυτή υπάρχει, σαν έξυπνος επιχειρηματίας, αλλά πώς θα ανταποκριθεί στις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων. Αυτές οι ανάγκες έχουν ένα όνομα: επιστροφή στα βασικά, όχι ως τιμωρία αλλά ως επιλογή, για μια λιτή και αξιοπρεπή ζωή, μια ζωή, δηλαδή, που αξίζει να τη ζεις.

Τρίτον. Οι δομές της κοινότητας πρέπει να ορίσουν τους κανόνες και τους όρους συμμετοχής στην αναπαραγωγή της. Μαζί με το αμεσοδημοκρατικό πλαίσιο, την οριζοντιότητα, την ισότητα, την αλληλεγγύη, την κυκλικότητα, την ανακλητότητα, τη συμμετοχή όλων στις αποφάσεις και στην εφαρμογή τους απ' όλους, πάντα και πριν απ' αυτά μπαίνει το ζήτημα ποιος αποφασίζει. Μπαίνει δηλαδή πάντα το ερώτημα ποιος είναι μέλος ή για την ακρίβεια μέρος (όρος που εκφράζει αυτό που λέμε συλλογικό άτομο) των δομών, ποιος δεν είναι ή ποιος παύει να είναι. Αυτό δεν μπορεί να κωδικοποιηθεί γιατί η σχέση σε μια αυτόνομη κοινότητα δεν είναι στατική αλλά δυναμική. Ταυτόχρονα δεν μπορεί να είναι ο οποιοσδήποτε ή, πράγμα που είναι το ίδιο, ο κανένας. Με τους

ε.κ.χ. υπάρχει μια πραγματικότητα στην οποία η κοινότητα δεν μπορεί παρά να στηριχτεί. Με άλλα λόγια, μέρος των δομών της κοινότητας δεν μπορεί παρά να είναι αυτός που είναι μέρος των ε.κ.χ. Αυτό όπως ξέρουμε αποτυπώνεται στις κοινές υποχρεώσεις του χώρου, στις δραστηριότητες, στις βάρδιες, στη φροντίδα, στην τήρηση του πλαισίου (ρατσισμός, κόμματα, σεξισμός, κλοπές, άσκηση βίας, κ.λπ.) και φυσικά στις συνελεύσεις. Συνεπώς οι ε.κ.χ. δίνουν το στίγμα του ποιος είναι, ποιος δεν είναι και ποιος παύει να είναι μέρος των δομών της κοινότητας.

Τέταρτον. Η αυτόνομη κοινότητα πρέπει να θέσει τα όρια της ανάπτυξής της. Οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι πρέπει να παίρνουν πάντα υπ' όψιν τους τα όρια της ανάπτυξής τους ή, όπως ειπώθηκε στην αρχή, τα όρια της ακτίνας δράσης τους. Ο κίνδυνος της ασφυξίας των δομών και της συγκέντρωσης είναι το ίδιο αν όχι περισσότερο επικίνδυνος, απ' την ατροφία ή την μη συμμετοχή σ' αυτές. Η αυτόνομη κοινότητα πρέπει να είναι μικρή για να μπορεί να λειτουργήσει, πράγμα που σημαίνει πως στο βαθμό που οι δομές της αυξάνουν σε συμμετοχή, την ίδια στιγμή ανοίγεται και το ζήτημα του πολλαπλασιαστικού παραδείγματος. Μπαίνει δηλαδή αμέσως το ζήτημα της δημιουργίας κι άλλης μικρής αυτόνομης κοινότητας σε νέο έδαφος με νέες ή ανάλογες δομές και κυρίως με άλλους ανθρώπους. Τα όρια της ανάπτυξης ενός ε.κ.χ. ως κοινότητα καθορίζονται απ' τον ίδιο τον χώρο και εντοπίζονται σε δύο εκδοχές. Είτε στις δομές υπάρχουν δυσανάλογα πολλοί για την παραγωγή ή τη διάθεση προϊόντων, είτε υπάρχουν δυσανάλογα πολλοί που ενδιαφέρονται γι' αυτά τα προϊόντα των δομών. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει ο κίνδυνος της κατάρρευσης των δομών και στη δεύτερη ο κίνδυνος της συγκέντρωσης.

Πέμπτον. Η κοινότητα πρέπει να δημιουργεί συνεχώς στο εσωτερικό της, αλλά κυρίως έξω απ' αυτήν, ομόσπονδα δίκτυα αλληλεξάρτησης και αμοιβαιότητας. Η δικτύωση και οι ομόσπονδες σχέσεις καταργούν το ρόλο του μεσάζοντα και είναι ένας απ' τους βασικούς όρους ύπαρξής της. Αλλιώς μετατρέπεται σε νησίδα, σε εγκλεισμό του νοήματος της κοινότητας, που αργά ή

γρήγορα συρρικνώνεται και πεθαίνει.

Απ' τη στιγμή που μιλάμε για δομές αναπαραγωγής της κοινότητας, η δικτύωση δεν μπορεί παρά να γίνεται πάνω σε συγκεκριμένα προϊόντα ή υπηρεσίες, έχοντας ως προϋπόθεση την εγγύηση, τη συνέπεια, τη διάρκεια και τη σταθερότητα. Οι ομόσπονδες σχέσεις των δομών δεν μπορούν να στηριχτούν σε αφηρημένες υποσχέσεις φιλίας και αλληλεγγύης. Αυτό το βλέπουμε καθαρά στις δομές που ασχολούνται με τη διατροφή και τη διάθεση προϊόντων του πρωτογενούς τομέα. Η δικτύωση ανάλογα με την εγγύτητα των ε.κ.χ. μπορεί να ορίζεται μέσα από συγκεκριμένες δομές και επιλογές συμπληρωματικής αλληλεξάρτησης και στήριξης, π.χ. ο ένας το αλεύρι, ο άλλος το ψωμί.

Από κει και πέρα, ανοίγεται μια άλλη διάσταση της δικτύωσης, που προκύπτει απ' τα στάδια, τη σύνθεση και την οριζοντιότητα των σχέσεων παραγωγής και διάθεσης προϊόντων. Ένας μεγάλος οδηγός είναι η διατροφή που ξεκινάει απ' το χωράφι και καταλήγει στο πιάτο. Η ποιότητα, η τιμή, ο τρόπος παραγωγής, ο τρόπος διάθεσης, οι εργασιακές σχέσεις που διέπουν όλο τον κύκλο παραγωγής και κατανάλωσης του προϊόντος, η άμεση σύνδεση παραγωγού καταναλωτή, όλα αυτά τα ζητήματα είναι στο κέντρο της κοινότητας. Είναι μια διαδικασία απελευθέρωσης εδάφους που ξεκινάει απ' το χωράφι και καταλήγει στους ε.κ.χ. Οι περιαστικές καλλιέργειες μπορούν να αποτελέσουν ένα απ' τα βήματα σύνδεσης της κατειλημμένης γης με τον αστικό ιστό, στον οποίο ανήκουν συνήθως οι ε.κ.χ. Το ίδιο μπορεί να γίνει και σε μεγαλύτερη κλίμακα, με συνεταιρισμούς και μικρούς παραγωγούς, που μπαίνουν σ' αυτό το σχέδιο μετάβασης βήμα-βήμα, απελευθέρωσης της γης απ' την καταστροφή του εδάφους και των προϊόντων στο όνομα της αύξησης του κέρδους και της μέγιστης απόδοσης σε χρήμα με το μικρότερο δυνατό κόστος και μάλιστα με κρατική επιδότηση.

Έκτον. Οι ε.κ.χ. ως κοινότητα πρέπει να παρεμβαίνουν στη δημόσια σφαίρα ως εστία αντίστασης και εξόδου ταυτόχρονα. Συνεπώς θα πρέπει να υπάρχει και ένας οργανωτικός θεσμός μέσα

στον οποίο θα πραγματώνεται ο συντονισμός και η αλληλοστήριξη των δομών των ε.κ.χ. Ταυτόχρονα, ως κύτταρα του προτάγματος για έναν ριζικό κοινωνικό μετασχηματισμό, μπορούν να συνδέσουν τις δομές τους με την πολυκατοικία και τη γειτονιά ως εμπράγματο παράδειγμα ανατρεπτικού ρήγματος μέσα στον αστικό ιστό, στον οποίο οι ανάγκες για τα βασικά μονοπωλούνται, αλλοιώνονται και αλλοτριώνονται από αλυσίδες επιχειρήσεων.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 7

Μεταφρασμένο και στα Αγγλικά:
<https://www.babylonia.gr/2015/12/04/free-social-spaces-small-autonomous-communities-in-the-urban-space/>

Σημειώσεις για τον περιφερειακό τύπο και τη δημοσιογραφία

Γιώργος Παπαχριστοδούλου
Δημοσιογράφος – Γιάννενα

«Στρατηγέ, υπάρχει κάτι που δεν καταλαβαίνετε. Δεν είμαστε δεκανείς. Δεν δουλεύουμε για εσάς. Θα τηλεφωνούμε οποιαδήποτε ώρα στο σπίτι οποιουδήποτε στρατηγού προκειμένου να κάνουμε τη δουλειά μας». Η γενναία απάντηση του 29χρονου Αμερικανού ρεπόρτερ των New York Times, Ντέιβηντ Χάλμπερσταμ, εν έτει 1963, στον πόλεμο του Βιετνάμ, στις υποδείξεις ενός ταξιάρχου, συμπυκνώνει μία πτυχή της δημοσιογραφίας. Κι αφού δεν είναι δεκανείς οι δημοσιογράφοι, τότε τι είναι; Δύσκολη η απάντηση.

Η λογική του ταξιάρχου δεν διεκδικεί ασφαλώς δάφνες πρωτοτυπίας. Παντοτινό ίδιον της εξουσίας κάθε απόχρωσης

–κρατικής, κομματικής, επιχειρηματικής– να λογοκρίνει ή να ελέγχει, πίσω από τη μονόστηλη είδηση. Όσο μάλιστα κατεβαίνουμε τα σκαλιά της ιεραρχικής πυραμίδας –από τα κεντρικά σημεία λήψης αποφάσεων σε εκείνα της περιφέρειας– τόσο η εξάρτηση αποκαλύπτεται μπροστά μας. Άνθρωποι των γραφείων τύπου των δημάρχων από τη μία σιτίζονται από το δημόσιο κορβανά, από την άλλη «δημοσιογραφούν» σε έντυπα και sites. Το 'να χέρι νίβει τ' άλλο και πώς να ασκήσεις (έστω την στοιχειώδη) κριτική;

Εν πολλοίς, συμβαίνει αυτό που περιγράφει ο Γιώργος Σταματόπουλος, πως «ο δημοσιογράφος δυνάμει λογοτέχνης στο ξεκίνημά του, ο δημοσιογράφος κατήντησε διεκπεραιωτής του σήμερα, ενεπλάκη στους μηχανισμούς που παράγουν εξουσία και αξιώθηκε πλέον ως επαγγελματίας περιωπής στην ελίτ του κράτους» («Μέσα προσεγγίσεις», σελ. 19, εκδ. Παρουσία, Αθήνα, 1996).

Τα πράγματα στην επαρχία δυσκολεύουν για έναν επιπλέον λόγο: η ασφυκτική αίσθηση οικειότητας και γνωριμίας που κυριαρχεί (ο ένας καμώνεται ότι «ξέρει» τον άλλο), αφαιρεί τα όπλα της κριτικής. Δημιουργεί ένα θερμοκήπιο διαπλοκής στο οποίο ανθούν οι δημόσιες σχέσεις, οι αμοιβαίες φιλοφρονήσεις, οι υπόγειες διαδρομές.

Όπως αυτός των Αθηνών, ο τοπικός Τύπος είναι άμεσα εξαρτημένος σε οικονομικό επίπεδο από την τοπική εξουσία. Η μαγική λέξη είναι μία: διακηρύξεις του δημοσίου. Καθώς το τοπίο κατανομής της κρατικής διαφήμισης δεν είναι (σκόπιμα) ξεκάθαρο, ο εκάστοτε άρχων (νομάρχης παλιότερα, δήμαρχος, περιφερειάρχης σήμερα) και ο γύρω γύρω μηχανισμός κατανέμει την κρατική διαφήμιση και καταχώρηση συνήθως με αδιαφανή κριτήρια ή, μάλλον, με βασικό κριτήριο την αμοιβαιότητα: ένα καλό σχόλιο, μία καλή λεζάντα για το δήμαρχο που «βάζει τάξη στο χάος» ή είναι αεικίνητος μπορεί να ισούται με μία καταχώρηση ικανή να στηρίξει οικονομικά ένα έντυπο.

Ή, για να είμαστε ακριβείς, τον εκδότη. Κυκλοφορούν δεκάδες

λαθρόβια έντυπα χωρίς δημοσιογράφους, χωρίς καν πρωτογενή δημοσιογραφική ύλη, με μόνο περιεχόμενο (παλιότερα) το τηλεγράφημα του Αθηναϊκού Πρακτορείου ή (σήμερα) το copy-paste από τα sites.

Σε άλλες περιπτώσεις, εφημερίδες με δημοσιογράφους εντατικοποιούν την καθημερινή εργασία για να ελαχιστοποιήσουν το κόστος τόσο που η δημοσιογραφία... γίνεται κυριολεκτικά από το γραφείο (δημοσιο-γραφεία sic) ή το τηλέφωνο ή το ίντερνετ. Δεν είναι τυχαίο που ο περισσότερος κόσμος απαξιώνει το δημοσιογραφικό επάγγελμα γιατί, στις παραπάνω συνθήκες, το έντυπο σπάνια αγγίζει το σφυγμό της κοινωνίας, τα υπόγεια ρεύματα που τη διαπερνούν. Δεν γράφουν δηλαδή τα έντυπα για την αληθινή ζωή, αλλά αναπαριστούν αμάσητες τις ειδήσεις των γραφείων τύπου ή γράφουν ευμενή σχόλια για τον τάδε ή τον δείνα πολιτικό και επιχειρηματία.

Σκουπίδια και άνθρωποι

Ένας από τους λόγους που το υποκείμενο πρόσφατα στράφηκε στο θαυμαστό κόσμο των αποκαλούμενων social media (blogs, facebook, twitter) είναι κι αυτός: η παντελής άγνοια της πραγματικής ζωής από πλευράς των εντύπων, αλλά και η επιθετική, εχθρική αντίληψη που έχουν οι δημοσιογράφοι για την κοινωνία, τη δυναμική, τις απελευθερωτικές τις προοπτικές.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι σχεδόν λυσσαλέες επιθέσεις σε βάρος τοπικών κοινωνιών όταν αυτές διεκδικούν το δίκιο τους ή αμφισβητούν βάρβαρες επιλογές της κεντρικής εξουσίας. Παράδειγμα, η εγκατάσταση ΧΥΤΑ μακριά από τα αστικά κέντρα. Για τη Λευκίμμη της Κέρκυρας, το Καρβουνάρι της Θεσπρωτίας, το Ελληνικό των Ιωαννίνων οικοδομήθηκε από δημοσιεύματα του τοπικού τύπου μία εικόνα «άξεστων», «ανίδεων» έως και «βάρβαρων» χωριανών που αντιδρούν στον, κερδοφόρο για τους εργολάβους, πολιτισμό των σκουπιδιών. Στήριγμα, λοιπόν, ο τύπος στους κρατικούς-εργολαβικούς σχεδιασμούς, απώλεσε την κριτική του ικανότητα.

Στον αντίποδα, ο τοπικός τύπος μπορεί να αποτελέσει ιδανικό πεδίο καλλιέργειας μισάνθρωπων και ρατσιστικών αντιλήψεων. Ο τρόπος είναι εύκολος: στις περιπτώσεις των πογκρόμ σε βάρος των μεταναστών σε Πάτρα και Ηγουμενίτσα έτεινε «ευήκοον ου» και έδωσε χώρο στον (ακροδεξιό) λαϊκισμό προωθώντας την περίφημη «τελική λύση». Και αυτή έρχεται λ.χ. όταν συστηματικά στα καθημερινά ρεπορτάζ γράφεται η λέξη «λαθρομετανάστες», ο τρόπος δηλαδή που αντιμετωπίζει η εξουσία τους ανθρώπους χωρίς χαρτιά. Θα μπορούσαμε να μιλάμε για ώρες και με άλλα παραδείγματα: για τη στάση των mainstream media απέναντι στα κινήματα πολιτών (λ.χ. νεοφιλελεύθερος δημοσιογραφίσκος επιτέθηκε με σφοδρότητα και γελοία επιχειρήματα στους πολίτες που ζωντανεύουν το παλιό αεροδρόμιο στο Ελληνικό), για τη χαμαιλεοντική τους ικανότητα να αφομοιώνουν και να διαστρέφουν ό,τι δεν μπορούν να ελέγξουν (πρόσφατο παράδειγμα οι «Αγανακτισμένοι»), για τα πληρωμένα ρεπορτάζ, τον εκπεσμό της δημοσιογραφίας σε lifestyle συνεντεύξεις, για τον «προοδευτικό» μανδύα πλείστων εντύπων μεγάλης κυκλοφορίας, για τον ξεθωριασμένο κόσμο της ΚΛΙΚ αισθητικής, για την απλήρωτη εργασία στα κομματικά έντυπα.

Συμμετοχικό μέλλον

Δεν ανακαλύπτουμε την Αμερική γράφοντας τα παραπάνω. Το αντίθετο. Οι πολίτες γνωρίζουν από πρώτο χέρι πως τα μίντια ως χειραγωγοί της συνείδησης παίζουν καταλυτικό ρόλο στον εξουσιαστικό μηχανισμό. Μάλιστα, δεν είναι υπερβολή να πούμε πως η περίφημη τέταρτη εξουσία λειτουργεί αυτονομημένα από τις υπόλοιπες τρεις.

Έχει μέλλον η δημοσιογραφία που περιγράψαμε παραπάνω; Έχει νόημα η δημοσιογραφία γενικότερα (δεν εξετάζουμε εδώ το αν θα ασκείται σε τυπωμένο χαρτί ή στον ψηφιακό κόσμο); Η απάντηση δεν είναι ούτε εδώ εύκολη, επειδή πρέπει να απαντήσουμε και σε ένα επόμενο ερώτημα: ποια δημοσιογραφία έχει μέλλον; Η προφανής απάντηση θα ήταν πως οικονομικά μπορεί να επιβιώσει μονάχα η εξαρτημένη «δημοσιογραφία»- από κράτος, κόμμα, επιχειρηματία. Εντούτοις, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική φούσκα

αφορούσε και τα media, ενώ πολλές φορές ξεσκεπάστηκε και η λειτουργία τους ως μηχανών του ψεύδους (από τον κορμοράνο του Ιράκ έως τις πρόσφατες αποκαλύψεις για την News of the World του Μέρντοκ).

Πέρα αυτού τι; Μοντέλο συμμετοχικής, μη κερδοσκοπικής δημοσιογραφίας θα μπορούσε να είναι μία απάντηση. Απαραίτητος παράγοντας για κάτι τέτοιο θα ήταν η άμεση, αδιαμεσολάβητη συμμετοχή του αναγνώστη, του πολίτη. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα ιντιμίντια (το δικό μας όλο και λιγότερο πια γιατί φοράει «μαύρα» γυαλιά), εγχειρήματα απολυμένων δημοσιογράφων από τα mainstream media στην Ελλάδα, αναδεικνύουν μία τέτοια δυνατότητα: της άμεσης, συμμετοχικής δημοσιογραφίας.

Ας είμαστε προσεκτικοί όμως: η διασταύρωση της είδησης παραμένει πάντοτε μία απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημοσιογραφία. Όπως οι λεγόμενοι «εναλλακτικοί» ψέγουν την κυρίαρχη δημοσιογραφία για διαστρόφη της είδησης, αντίστοιχα οφείλουν να υπηρετούν την αναζήτηση της αλήθειας (λέμε αναζήτηση διότι η αλήθεια έχει δι-υποκειμενική διάσταση). Ή αλλιώς, ο ενημερωμένος, ο καλά πληροφορημένος πολίτης, είναι ενεργός πολίτης. Όσο για τον τοπικό τύπο, θα συνεχίσει το ταξίδι του. Πάνω κάτω ισχύει ό,τι αναφέρθηκε για το μέλλον της δημοσιογραφίας με κάτι επιπλέον: τα έντυπα ανασαίνουν όσο πιάνουν τον σφυγμό της κοινωνίας. Εάν συνεχίσουν να την αγνοούν ή να της επιτίθενται, εκείνη γνωρίζει. Και αναζητά άλλους τρόπους επικοινωνίας. Αξίζει να επισημανθεί εδώ η σημασία της τοπικής πληροφορίας για την αμεσοδημοκρατική συμμετοχή του πολίτη στον τρόπο λήψης των αποφάσεων. Επιθυμία των τοπικών εξουσιών είναι να ελέγχουν τα μίντια, αλλά οι δυνατότητες για ανάπτυξη ανεξάρτητων εντύπων σε τοπικό επίπεδο είναι πολλαπλές από τη στιγμή που μπορούν άμεσα να επηρεαστούν τα τοπικά κέντρα λήψης αποφάσεων για μία σειρά ζητήματα (περιβαλλοντικά, κοινωνικά).

Καταληκτικά, η δημοσιογραφία θα συνεχίσει να υπάρχει όσο αποτελεί-εκτός από μηχανισμός χειραγώγησης- πεδίο και φιλόξενο

δοχείο για την παραγωγή αυτόνομου πολιτικού λόγου, πολιτιστικής έκφρασης, φορέας ριζοσπαστικών ιδεών. Θα υπάρξει ίσως μέχρι να αυτοκαταργηθεί. Σε μία ελεύθερη κοινωνία. Ή μήπως θα αλλάξει μορφή;

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 3